

DRAMATICKÁ DÍLA
WILLIAMA SHAKESPEARA.

Nákladem Musea království Českého.

Král Richard II.

Přeložil

Fr. Doucha.

Spisů musejních číslo LXIII.

V PRAZE.

V kommissí u Fr. Řivnáče.

1862.

K r á l R i c h a r d II.

Přeložil

Fr. Doucha.

O S O B Y :

Král Richard druhý.

Edmund z Langleye, vévoda Yorský } strýcové
Jan z Gauntu, vévoda Lancasterský. } královi.

Jindřich Bolingbroke, vévoda Herefordský,
syn Jana z Gauntu, později král Jindřich IV.

Vévoda Aumerlský, syn vévody Yorského.

Tomáš Mowbray, vévoda Norfolkský.

Vévoda Surreyský.

Hrabě ze Salisbury.

Hrabě Berkley.

Bushy, }
Bagot, } stvoři krále Richarda.
Green, }

Hrabě z Northumberlandu.

Jindřich Percy, jeho syn.

Lord Ross.

Lord Willoughby.

Lord Fitzwater.

Biskup Carlilský.

Opat Westminsterský.

Lord maršálek; a jiný lord.

Sir Pierce z Extonu.

Sir Stephen Scroop.

Náčelník zástupu Walesských.

Královna, choť krále Richarda.

Vévodkyně Glosterská.

Vévodkyně Yorská.

Šlechtična z královny družiny.

**Pánové, hlasatelé, důstojníci, vojáci, zahradníci,
žalářník, poseť, stajní sluha a jiná družina.**

**Dějiště: rozličná místa v Anglii
a Walesu.**

J e d n á n í p r v n í .

Výjev první.

Londýn. Světnice v paláci.

*Vystoupí král Richard s družinou; Jan z Gauntu
a jiní šlechticové s ním.*

Kr. Rich. Nuž kmete Jene z Gauntu, věkem ctný
Lancastre, zda jsi podle přísahy
a povinnosti své sem přivedl
smělého syna svého Jindřicha
Herforda, poslední by žalobu
zde spravdil bouřlivou (již vyslyšet
čas tehdáž nedal nám) na vévodu
z Norfolku, na Tomáše Mowbraye?

Gaunt. Tak učinil jsem, vládce můj.

Kr. Rich. Rci dále, skoumals jej, zda žaluje
na vévodu ze zloby starodávné,
či slušně — jakž má dobrý poddaný —
pro důvod zrady na něm shledaný?

Gaunt. Pokud jsem v tom jej mohl zpytovat —
pro nebezpečí, jež dle domnění,
na Vaši Výsost vidí mířené —
z nížádné zloby dávné.

Kr. Rich. Tedy sem
je před nás zavolejte: tváří v tvář
a proti čelu čelo vrásčité,
chcem sami žalobníka slyšeti
i žalovance, v přímém hovoru. —

(Odejdou někteří z družiny.)

Jest oboj hrdobný a plný vzteku,
co oheň prchlý, hluch co moře v jeku.

Vrátí se družina s Bolingbrokem a Norfolkem.

Bol. Duňv blažených rok mnohý v podíl mějž
král milostný můj, přelaskavý pán!

Nor. Den každý zlepšuj předešlého slast,
až nebe, zemi štěstí závidíc,
dá věkoslávu k vaší koruně!

Kr. Rich. Dík mějtež oba: a však jeden z vás
nám lichotí, jak dosti z příčiny
se jeví, za niž přicházíte sem,
tož, aby z velezrady obvinil
jeden druhého. — Strýče z Herfordu,
ký proti Norfolskému vévodě
Tomáši Mowbrayi máš výčitek?

Bol. Nuž předně, (nebe dosvědč řeči mé!)
jsa láskou poddaného přitulen,
o drahou spásu svého knížete
přepečliv, prost i všeho sočení
zlezplozeného, jako žalobník
před knížecí přicházím tuto tvář. —
A k tobě teď, Tomáši Mowbrayi,
se obracím, i dobře pozorujž
můj pozdrav; neb co pravím, dotvrdi
mé tělo na zemi, či v nebesích
má v Bohu duše z toho odpoví.
Tys odpadlík a zrádce, příliš dobrý ¹⁾
jsa k tomu, špatný příliš, abys žil:
čím krásněji se jasný blankyt klene,
tím ohyznější mrak, jenž po něm žene.
Aj znovu, ať jest k haně doloženo,
v tvé hrdlo strkám bídné „zrádce“ jmeno,
i chci (můj pán-li ráčí), by mou řeč
zde stvrdil tasený pro právo meč.

Nor. Ať chladná slova má zde neviní
mou horlivost! Ukázka ženské války,
křik strpčelý dvou ostrých jazykův
to není, co by mohlo rozsoudit
tu hádku mezi náma oběma:
krev horkát, již se pro to schladit jest.
Přec nemohu se chlubit strpením
tak ukrotlým, abych se odmlčev
nic neodmluvil zhola. Nade vše
jen slušná úcta k Vaší Výsosti
mne drží, pustit uzdu, ostruhu
své řeči volné, jež by hnala jinak,
až výrok zrady ten by vrátila
dvojnásob v jeho hrdlo. Stranou dejtež
královskou krve jeho vznešenost,
i nechtež, pánu mému příbuzen
ať není: vzdorem tudíž plivnu naň,
a utrhačným sketou nazvu jej
i lotrem. Čehož abych dotvrdil,
při sázce bych mu pustil úpředek
i dohonil ho, ať bych vázán byl
se pěšky hnáti k samým ledovým
až Alpským čeřenům neb v jiný kraj,
jenž neobytný a kamž nohou svou
kdy stoupiti si troufal Angličan. —
Leč zatím věrnost mou ať *toto* chrání:
Při všem což doufám, krivět jeho lhaní.

Bol. Zde, třasem bledý sketo, závdavek
svůj mejkám, příbuzenství králova
se vzdáváje; a stranou odkládám
královskou svojí krve vznešenost,
již v bázni předstíráš, ne z uctění.
Vinný-li strach ti nechal tolik síly,
bys mé cti základ zvednul, skloniž se!
Při tom, při všech rytířstva obřadech

chci spravit proti tobě, rámě v rámě,
co pravil jsem, neb co ti horšího
lze smyslit.

Nor. Zvedám jej, a přísahám
při meči tom, jenž jemně na plec mou
rytířství vložil, slušným způsobem
ti odpovím, vším zkoušky zápasné
rytířským řádem: a jakž na kůň vsednu,
ať nesestoupím živý, jsem-li já
buď zrádce aneb křiva půtka má!

Kr. Rich. Čím klade strýc můj vinu Mowbrayi?
Být musí velké, co nás podělit
můž pomyšlením jen, že zloba v něm.

Bol. Aj, život můj svědč pravdě řeči mé:
že Mowbray přijal deset tisíc noblů, ²⁾
co půjčkou k vojsku Vaší Výsosti,
jichž podržel si k špatným účelům
co zrádce klamný, padouch křivdivý.
Pak pravím, a též bojem dosvědčím,
buď zde, buď kdekoliv až k hranicím
nejvzdálenějším, jež kdy anglický
přehlídnul zrak, že zrada všeliká,
po osmnácte let těch spiknutí
v té zemi strojená, svůj první zdroj
a původ měla v klamném Mowbrayi.
Dál dím, též hotov jeho životem
vše stvrdit bídým: na smrt Glostrovu ³⁾
se spiknul, lehkověrné soky jeho
ponoukal, až, co zrádce zbabělý,
bezvinnou duši jeho vyplavil
krevnými potoky; kterážto krev,
jak Abelova při oběti jeho,
i z němých země dutin ke mně volá
o spravedlivost, o přísný též trest.

A při té slávě, kterouž rod můj slyne,
má pěst to spraví, či můj život zhyne.

Kr. Rich. Jak vzlétá k výši jeho odvaha! —
Tomáši z Norfolku, co na to děláš?

Nor. Kež král můj obličeje svůj odkloní
a velí sluchu svému hluchým být
na krátkou chvíli, až bych pověděl
té skvrně krve jeho, kterak Bůh
i dobří lidé lháře tak podlého
nenávidí.

Kr. Rich. Jsout, Mowbrayi, náš zrak
i sluch náš nestranné: byt bratrem on
byl mým, ba říše naši dědicem,
kdež synem jest jen bratra otce mého,
při žezla vážnosti zde přísahám,
tak blízké s naší krví posvátnou
sousedství nedalo by přednosti
mu žádné, ani v strannost nesvedlo
nesklonnou pevnost přímé duše mé.
Jest poddaný on, jak ty, Mowbrayi;
mluv volně, bez strachu; jáť popřeji!

Nor. Pak, Bolingbroku, v hloubku srdce tvého
skrz křivé hrdlo pravím tvé: ty lžeš!
Tři částky toho, co jsem pro Kalais ⁴⁾
byl obdržel, jsem správně vyplatil
vojínům Jeho Výsosti; a část,
co zbyla, svolením jsem podržel,
že královský můj pán mně dlužen byl
na zřejmý účet nedoplačený,
když jsem mu posléz do Francie šel
pro královou. Nuž, polkni tuto lež! —
Co Glostrový se týče smrti, *jáť*
ho nezabil; leč ku své potupě
svou tehda zanedbal jsem povinnost,
k níž přísahal jsem. — Co se týče vás,

šlechtný pane z Lancastru, jenž mého
 jste nepřítele otec vážený,
 v čas jeden vašemu já životu
 jsem léčky kladl, a toť přestupek,
 jenž trýzní duši moji ztrápenou;
 však, než jsem Svátost přijal v posledy,
 jsem zpovídal se z toho, Vaši Milost
 upřímo prosiv za odpuštění,
 i doufám, že jsem též je obdržel.
 Tať chyba má; však další vinění
 má původ v kyselosti zlosyna,
 jenž odpadlý, nezdárný zrádce jest:
 což chtěje směle zastat sebou sám,
 na záměnu svůj metám závdavek
 zde nadutému zrádci před nohu,
 bych věrným osvědčil se šlechticem,
 tož v krvi nejlepší, jež v utrobách
 mu řadí. K urychlení věci té
 přesnažně prosím, by byl stanoven
 od Vaší Výsosti nám zkoušky den.

Kr. Rich. Rytíři rozpálení soptěním,
 mnou zkrotit dejte se! Ať očistí
 se tato žluč bez krve pouštění.
 Tak kážem, ač nelékař; zloba hlubá
 i ránu příliš do hluboka rubá.
 Odpustte, zapomeňte; v smíření
 se spojte; praví lékař, měsíc ten
 že ku pouštění není způsoben. —
 Kdež, dobrý ujče, začátek se stal,
 tam snažte se, by též se dokonal;
 my k utišení míti Norfolského
 chcem vévodu, vy hleďtež syna svého.

Gaunt. Věk můj ku smírnému se hodí činu. —
 Norfolkův závdavek zpět vrhniž, synu!

Kr. Rich. Ty jeho, Norfolků!

Gaunt. Nuž Harry? zdali? ⁵⁾
 Aj káže poslušnost, i nedáš dbalý
 si kázat znovu!?

Kr. Rich. Odvrhnout jej máš
 bez dlení, Norfolku! Tent rozkaz náš.

Nor. Sám k nohoum tvým, co krále hrozlivého,
 se vrhám. Života ty žádej mého,
 však ne mé hanby: ouen vzdáti tobě
 jsem dlužen; — jméno ctné, jež na mém hrobě
 jest živo na vzdor smrti, ⁶⁾ nemáš míti,
 bys temným zneuctěním směl ho zbýti.
 Jsem haněn, viněn, tupen, — pomlouvání
 šíp jedovatý zde v mou duši vhání;
 ne balšám, hrudi jeho krev to zhojí,
 z níž toho utrejchu se výdech strojí.

Kr. Rich. Klást odpor sluší, kde se povztek sotí.
 Sem jeho závdavek! — lev parda zkrotí. ⁷⁾

Nor. Tož ano; nezruší však skvrny jeho.
 Mou sejmi potupu, a vzdám se svého
 hned závdavku. Můj drahý, drahý pane,
 nejčistší zboží, smrtelníkům dané
 jest čacká pověst. Ta-li ztracena,
 jsou lidé ličený kal, zlacená
 jen hlina. Smělost v srdci věrném míti,
 jest klénat v schránce zámky pod desíti.
 Má čest — můj život; srostlot toto dvojí:
 čest ujmiž, víc mi život neobstojí.
 Dej, králi drahý, čest mou skoumati;
 v ní živ jsem, *pro ni* hotov skonati.

Kr. Rich. Tož strýčku, základ ry odhoďte svůj:
 začátek činite vy!

Bol. Bůh ochraňuj
 mou duši od hřichu tak přepodlého!!
 Zda jevit mám se v tváři otce svého,
 jakž klopím chochol? Či mám výsost svou

ostouzet před tou sketou plašenou
 žebráckým strachem bledým? Než by tím
 můj jazyk čest mou křehkým křivděním
 měl ranit, nebo řeč tak podlou žvátí:
 tož mají zuby moje spíše rváti
 ten nástroj ⁸⁾ bázlivého odvolání
 tak zotročilý, v největším pak pohrdání
 jej krvavý v tvář Mowbrayovu plíti,
 kdež dáno hanbě hospodu svou míti.

(Odejde Gaunt.)

Kr. Rich. Ne k prosbám, k rozkazům jsme zro-
 zení:

když nelze nám, z vás činit přátele,
 nuž chystejte se — život ručí vás —
 v den svatého Lamberta v Coventry.
 Tam souzeno buď mečů, kopí vzdorem
 nad kypícím tubého záští sporem:
 když srovnat nelze vás, o řádu práva
 ať statnost vítězova průkaz dává! —
 Maršálku, kažte lhůtu správcům zbroje,
 by postup vedli domácího boje.

(Odejdou)

Výjev druhý.

Tam též. Světnice v palácu vévody Lan-
 casterského.

Vystoupí Gaunt a vévodkyně Glosterská.

Gaunt. Ach, částka, již jsem v krvi Glostra ⁹⁾ měl,
 mne nad váš nárek pudí, hýbati
 se proti vraždům jeho života
 Že spočívá však v oněch rukou trest,
 jež provinily, co nám nelze trestat,
 svou stížnost odevzdejme nebes vůli,

jež, vidouc dobu zrátí na zemi,
na hříšnickovu hlavu horký déšť
již sešle pomsty.

Vév. Zdali bratrství
ostřejších ostnů v tobě neshledá?
v tvé staré krvi láska neplane?
Edwarda sedm synů, z nichžto ty
jsi jeden, bylo sedmero jak láhvi
posvátné krve jeho, sedm krásných
to větví, vzrostlých z téhož kořene:
z těch sedmi vyschly jedny během přírody,
z těch větví jedny osud podřezal;
leč Thomas, pán můj drahý, život můj,
můj Gloster, jedna plná láhvice
Edwarda krve svaté, jedna větev
květoucí královského kořene,
jest roztlučen a z ní převzácný tok
vyšplíchán všechen, — jesti podsekán
a letní jeho listí zvadlo vše
nepřízně rukou, vraždy sekerou
zkrvácenou. Ach, Gaunte! jeho krev
tvou byla: lože, láno, i ten kov
a kadlub, ježto tebe tvořily,
jej učinily mužem; ač jsi živ
a dýšeš, jsi nicméně zabít v něm.
Ty hojně svědčíš k smrti otcově,
když ubohého vidíš bratra mřít,
jenž tvarem života byl otce tvého.
Co zchabnutím jest, Gaunte, strpením
to nezví; bratra úmor snášeje
odkrýváš holou cestu k životu
ty svému, uče krutou vraždivost,
jak tebe sklátí. Co nám „strpením“
při prostém lidu sluje, bledá jest
a chladná v statných prsou zbabělost.

Což dál mi mluvit? abys vlastní svůj
zachránil život, cesta nejlepší
ta jest, bys pomstil mého Glostra smrt.

Gaunt. Spor ten jest Boží: neboť náměstek
sám Boha, jeho posel, pomazán
před tváří jeho, smrt tu spůsobil;
bezprávně-li, ať nebe pomstu vede:
na slůhu jeho nikdy pozvednout
bych nechtěl hněvivého ramene.

Vév. Ach komuž já pak vést mám žalobu?

Gaunt. Jen Bohu, který zápasník a stráž
jest vdovám.

Vév. Nuž, tedy chci. — Zdráv, starče Gaunte, buď!
Jdeš do Coventry, na zápas se dívat
Her'forda strýce s krutým Mowbrayem.
Kéž sedí křivdy mého manžela
na Her'fordově kopí, v utrobu
by vjelo masařovi Mowbrayi;
či nehodě-li selže první běh,
tak tízný v prsou Mowbraye buď hřích,
až pěnivému oři zlomí hřbet,
a střemhlav jezdce hodí v ohradu
co zlosyna podlého mému strýci
Her'fordu. Starče Gaunte, zdráv již buď!
Ta, kterou za svou choť měl bratr tvůj,
ve spolku s žalem skončí život svůj.

Gaunt. Buď zdráva, sestro; do Coventry spěch:
zdar provázejš jak můj, tak tvůj i běh!

Vév. Leč ještě slovo. — Strast se mrští vzhůru,
kde padá, váhou svou, ne dutým prázdňem:
loučím se, než jsem začala; neb žal
nemivá konce, byť se skončen zdál.
Edmunda Yorka, bratra mého, pozdrav!
Hle, to jest vše: — ne, neodcházej již;
byť bylo vše, spěch tobě nebudiž;

však připadne mi víc. Kaž mu — ó, což? —
 ať celým chvatem ke mně v Plashy zajde!
 Leč co tam dobrý stařec York ach najde,
 krom prázdných příbytkův a holých zdí,
 bezlidných jizeb, dlažek nešlapaných?
 Ký pozdrav krom mých nářků svrchovaných?
 A protož mne jen poruč! — ať tam nejde
 žal hledat, který vstřící *ťsude* vzejde.
 Jdouc bez útěchy, již se na smrt vzdávám,
 a plačíc, na vždy s tebou rozžehnavám.

(Odejdou)

Výjev třetí.

Gosfordský luh ¹⁰⁾ blíž Coventry.

*Vytknuta ohrada a trůn. Hlasatelové a jiní z komon-
 stva. Vystoupí lord maršálek a Aumerle.*

Mar. Mylorde Aumerle, zda ozbrojen
 jest Jindřich Herford?

Aum. Ano, zúplna,
 a vstoupiti již baží.

Mar. Vévoda
 z Norfolku — bodrý, smělý — čeká jen
 na výzev trouby žalobníkovy.

Aum. Nuž, hotovi jsou bojci; jediné
 na majestátův příchod čekají.

*Slavné zatroubení. Vystoupí král Richard, jenž sedne
 na trůn; Gaunt, Bushy, Bagot, Green a jiní, kteříž
 se ubírají na svá místa. Zavzní trouba, načež odpoví
 jiná za jevištěm. Nato vystoupí Norfolk ve zbroji,
 před ním jde hlasatel.*

Kr. Rich. Maršálku, zápasníka onoho
 se ptejte, proč sem přišel ozbrojen.

Na jméno tažte se, a řádu během
své pře ať právo stvrdí přísahou.

Mar. Ve jménu Boha, krále : mluv kdo jsi ;
a proč sem přicházíš tak oděný
v rytířský háv ; i proti komu jdeš
a jaká tvá jest hádka. Pravdu mluv
při svém rytířství a své přísaze
tak, jakž ti nebe pomoz, chrabrost tvá !

Nor. Mé jméno Tomáš Mowbray, vévoda
z Norfolku ; přicházím sem, přísahou
jsa vázán (kterouž aby porušil
kdy rytíř, uchraň Bůh), bych ostřehl
svou jednak věrnost, mysl oddanou
Bohu a králi, dědicům i jeho, ¹¹⁾
to proti Her'fordskému vévodě,
jenž viní mne ; — pak, s Boží pomocí
a tohotož i svého ramene,
bych (sebe háje) zrádcem osvědčil
jej nad mým Bohem, králem mým i mnou ;
takž nebe střež mne, jak můj věren boj !

(Odeběře se na své místo.)

Znění trub. Vystoupí Bolingbroke ve zbroji, před
ním jde hlasatel.

Kr. Rich. Maršálku, otažte se onoho
rytiře ve zbroji, kdo jest i proč
přichází obrněn tak strojem války ;
a řádně, našeho dle zákona,
jej vyslechněte z práva jeho pře.

Mar. Jak zoveš se, a proč sem přicházíš
před krále Richarda do královských
těch ohrad jeho ? Proti komu jdeš ?
A kteráž hádka tvá ? Mluv pravdivý
co rytíř ; takž ti nebe pomozí.

Bol. Z Her'fordu Jindřich, z Lancastru a Derby

jsem já; zde hotov stojím ve zbroji,
 bych s Boží pomocí a tělem chrabrým
 v té hradbě na Tomáši Mowbrayi,
 z Norfolku vévodě, dal důkazy,
 že podlý, nebezpečný zrádce jest
 nad Bohem v nebi, králem Richardem i mnou;
 tak nebe střež mne, jak můj věren boj.

Mar. Pod trestem smrti nikdo nebudiž
 tak smělý, drzý, tknout se ohrady,
 krom maršálka a důstojníků těch,
 jenž mají řídit čacký tento děj.

Bol. Lorde maršálku, nechať krále svého
 políbím ruku, a své koleno
 před Jeho Majestátem ukloním;
 neb já i Mowbray jsme jak muži dva,
 jenž zaslibují dlouhou, těžkou pout.
 Nuž slavným, srdečným at loučením
 se s našimi žehnáme přátely!

Mar. Žalobník, slušně Vaší Výsosti
 svůj čině pozdrav, prosí ruku vám
 políbit a se s vámi rozžehnat.

Kr. Rich. My sestoupíme a jej v náručí
 své zahrneme. Strýče z Her'fordu,
 tak jako se sporem tvým právo stojí,
 ty šťasten budiž v královském tom boji.
 A již mi s Bohem budiž, krvi má:
 ta bude-li dnes tebou prolévána,
 ne pomsta, žalost budiž smrti vzdána.

Bol. Pro mne se neškvřň slzou oko statné,
 své jestli kopí Mowbray ve mne zatne.
 Jak sokol na ptáka let řídí svůj,
 tak jistý s Mowbrayem boj bude můj. —

(K lordu maršálkovi:) Loučím se s vámi, pane laskavý; —
 těž s vámi, strýče šlechetný, Aumerle, —
 ne choravý, ač ku smrti mi běh,

leč vesel, jarý, maje bodrý dech.
 Hle, pozdrav poslední, jak v hodování,
 buď lahůdce, bych sladil dokonání.
(Ke Gauntovi.) Ó původce ty zemský krve mé,
 jehož duch jarý, ve mně obnoven,
 mne dvoji zvedá silou, k vítězství
 bych sáhnul, které nad mou hlavou dlí;
 svou otuž modlitbou mé brnění,
 a žehnáním svým bodec oceliž
 ratišti mému, aby v Mowbrayův
 se vedral krunýř voskový, a tímž
 i jméno Jana z Gauntlu zleštilo
 se znovu čackým syna zvedením.

Gaunt. V tvé dobré věci Bůh ti prospěch dej!
 buď rychlý v provedení jako blesk,
 a rány tvé, dvojnásob zdvojené,
 co hrom omráčný nechat padají
 na záhubného soka přilbici
 zpuřného; mladojarou rozpruď
 svou krev! buď statečný! a zůstaň živ!

Bol. S mou bezvinou to svatý Jiří dejž!

(Odeběře se na své místo.)

Nor. (vstane). Jakž Bůh či osud vrhne kostky mé,
 zde žije, skoná, trůnu oddaný
 Richarda krále, šlechtic poctivý,
 upřímný, věrný. Nikdy zajatec
 s volnějším srdcem pouta neshodil
 otroctví svého, aniž neobjal
 své zlaté nezávislé svobody
 víc, než má duše světi plesavá
 tu slavnost boje s protivníkem mým. —
 Přemocný králi, družní peerové,
 let šťastných přání vezměte z mých úst!
 Jdu v boj co k žertu, ¹²⁾ s myslí zveselenou;
 neb věrnost utrobu má utěšenou.

Kr. Rich. Mylorde, s Bohem! zrak můj v jisto zvidá,
že ctnost i statečnost ti z oka hlídá. —
Maršalku, zřídte boj a začněte!

(Král a pánové vrátí se na svá místa.)

Mar. Harry z Her'fordu, Lancastru a Derby,
svůj vezmi oštěp! S právem budiž Bůh!

Bol. *(vstane).* Co věž v doufání silen, volám: Amen.

Mar. *(k důstojníku).* Zde oštěp tento jděte doručit
Tomáši Norfolskému vévodě.

1. Hlas Jindřich z Her'fordu, Lancastru a Derby
před Bohem, králem, před sebou zde stojí,
pod trestem, klamným, nectným shledán být,
dokázat Norfolskému vévodě,
Tomáši Mowbrayi, že zrádcem on
nad Bohem, králem, nad ním samým jest;
a vyzývá jej, aby vešel v boj.

2. Hlas. Zde stojí Tomáš Mowbray, vévoda
z Norfolku, též pod trestem, klamným, nectným
být shledán, aby jednak ohájil
sám sebe, jednak dokázal, že jest
Jindřich z Her'fordu, Lancastru a Derby
nad Bohem, králem svým i nad ním zrádný;
a srdnatě i s volným toužením
jen na znamení čeká k začetí.

Mar. Již trouby zavznětež; a ku předu
postupte, zápasníci!

(Zatroubeno k útoku.)

Avšak stůj!

Král vhodil berlu svou

Kr. Rich. Ať oba dva
své dřevce odloží a přilbice,
i oba v sedadla se vrátí svá! —

(Ke druhým pánům:) Zpět s námi! nechat zavzní hlubol
trub,

kdež vévodům zjevíme úrok svůj. —

(Dlouhé troubení slavné.)

(*K zápasníkům :*) Přistupte blíž,
 a slyšte rady naší rozsulek !
 By půda říše neškvřila se
 tou drahou krví, kterouž kojila ; —
 že dále oko naše v záští má
 ten krutý hled, jak meče sousedů
 občanské rány rozorávají ; —
 že za to máme, orloletná jen
 že pýcha nebečelných myšlenek
 ctižádostných i závist žárlivá
 vás popudila, probudit náš mír,
 jenž na kolébce země sladko dýše
 co nemluvnátko v libém usnutí ;
 (kteréžto kdyby zburcováno bylo rykem
 zlozvučných bubnů, strašným drčením
 trub drsně břinkavých a řinčivou
 narážkou vzteklé zbraně železné,
 mír spanilý by z našich pokojných
 se hranic povyplašil, až bychom
 se v krvi našich rodných brodili) :
 tož z našich zemí vypuzujem vás ! —
 Vy, strýče Her'forde, pod trestem smrti,
 než desatero léto zbohatí
 nám nivy, nemáte dřív dědiny
 ty naše krásné znovu pozdravit,
 leč cizí šlapat klatby pěšiny.

Bol. Buď vůle vám ! V tom jest mé utěšení,
 že slunce, z něhož vám zde oteplení,
 též svítit bude mně ; a zlacené
 že jeho paprsky, jež půjčené
 zde máte, také vniknou ke mně,
 by zlatily můj výhost z této země.

Kr. Rich. Norfolku, těžší tobě zbývá soud,
 jehožto výrok dost mi nemilý :
 Ať chodem hodin lestně plouhavým

se nedoměří nikdy hranice
 bezčasná hrůzo-ťklivé klatby tvé!
 Bez čáky slovo — nikdy návrat víc,
 pod trestem smrti — dech ti praví můj.

Nor. Soud těžký, panovníku vznešený,
 z úst Vaší Výsosti mně nenadálý.
 Mzdy dražší, ne té nízké úrazy,
 být hozen ve vzduch širý, zasloužil
 jsem sobě z rukou Vaší Výsosti.
 Řeč, již jsem čtyřicet těch let se učil,
 svou rodnou angličtinu mám teď pustit;
 a jazyk můj mi neprospěje víc,
 než housle aneb harfa beze strun,
 neb nástroj umělý, jenž zavřen v pouzdře,
 či, otevřen, jest v ruce vložen tomu,
 jenž nezná hmatu, zahrát v souzvuku.
 V mých ústech uvěznil jste jazyk můj
 za dvojí pádnou mříž mých zubů, rtů;
 a blbé, tupé bloudství bez citu
 jest žalářníkem k mému střežení.
 Jsem příliš stár, bych kojné lichotil,
 i příliš v letech, nyní učněm být;
 což jiného tvůj tedy rozsudek,
 než nemá smrt, jež jazyku odrývá
 vzduch živný, jenž jej v otčině ovívá?

Kr. Rich. Nic platno, pro útrpnost teskliv býti;
 po soudu našem pozdě žalost míti.

Nor. Nuž opouštím své vlasti světlo skvoucí,
 Dlít v stínu chmurném noci nehynoucí!

(*Odchází.*)

Kr. Rich. Sem vrat se; vezmi s sebou při-
 sahu! —

Na tento královský náš vložte meč
 své ruce vyhnané, i zařkněte
 se při té povinnosti, kterouž *Bohu*

jste zavázáni (částku toho srou
 pudíme do vyhnanství s vámi též),
 že přísahu zdržíte, pod kterou
 vás bereme: ať nikdy (jakž vás Bůh
 i víra spasiž) ve svém vyhnanství
 se vzájem láskou neobejmete;
 ať jeden v tvář druhému nehledí,
 nepíše v pozdravení vzájemné;
 ať nekrotíte bouři mračlivou
 své nenávisti doma zrozené,
 a nikdy v uraděném záměru
 se nesetkáte, spiklým obmyslem
 uplítat zlého na nás, naši zem,
 na stát náš aneb naše poddané.

Bol. Ját přísahám.

Nor. Též já, vše zachovat.

Bol. Norfolku, co můj nepřítel buď zdrav! ¹³⁾
 V ten čas, král kdyby nám byl dovolil,
 již jedna z našich duší ve vzduchu
 by putovala, z hrobu křehkého
 vyobcována těla našeho,
 jak tělo naše jest vyobcováno
 z té země nyní. Vyznej zradu svou,
 než prchneš z říše; když tak daleko
 ti jíti, v dálku s sebou nenosiž
 ten duše vioné náklad tíživý.

Nor. Ne, Bolingbroku; jestli zrádcem kdy
 jsem byl, mé jméno z knihy života
 smazáno budiž a já vypuzen
 tak z nebe, jako nyní odtud jsem.
 Co *ty* však jsi, ví Bůh i ty a já;
 a dosti záhy, bojím se, že král
 to pykat bude. — Zdráv buď, vládce můj! —
 Mně nelze zbloudit; neb krom otčiny
 vše stejná cesta v světa končiny. (Odejde.)

Kr. Rich. Ját, ujče, v zrcadle tom očí tvých
tvé vidím srdce žalem sklíčené:
od počtu jeho vyhnaneckých let
odčísnuł čtyry hled tvůj truchlivý. —

(K Boling.) Až šesti mrazným zimám dojde čas,
z vyhnanství domů vítán vrať se zas.

Bol. Jak dlouhá doha v malém leží slově;
aj, čtyry zimy loudavé a čtvero
jar skotačivých *jedním* slovem v spěchu
se končí: tať moc královského dechu!

Gaunt. Můj vládce, díky měj, že k vůli mně
let krátí čtvero klatbě syna mého!
Však sklidím skrovný pouze z toho zisk;
šest nežli let těch, jichž mu strávití,
vystřídá měsíce své, okruhem
čas přejdouc: lampa má, již olej vyschnul,
i dohou utracené světlo jasné
již věkem v neskonalé noci shasne;
ku konci dohoří můj ždíbek svíce,
smrt slepá spatřit syna nedá více.

Kr. Rich. Aj, ujče, mnohoť let, než dojdeš cíle.

Gaunt. Leč přidat, králi, nemůžeš ni chvíle:
mé dny ty můžeš strastí rmutnou skláti,
rvát noci, ne však jedno jitro dáti;
ty můžeš věku pomáhat mne zrýti,
však ani vrásky v jeho chodu zbýti;
řeč tvá s ním chvátá k mému usmrcení,
však po smrti dech za říš v prodej není.

Kr. Rich. Syn tvůj jest vyhnán dobrou poradou,
k níž jazyk tvůj též částku hlasu dal:
proč v naši správnost hledíš mračením?

Gaunt. Věc chuti sladké kyše trávením.
Vy k soudství jste mne tísnil; kéž jste dal
spíš rozkaz, bych co otec přimlouval!
Kéž ne můj syn, leč cizinec to byl:

víc mírný, chybu byl bych opěknil.
 Vyhýbal jsem se řečem o strannosti;
 soud ten však mého života mne zhostí.
 Jáť čekal na slovo z vás některého,
 že příliš příkré, vyháněti svého;
 však dali jste, že jazyk vůle prost
 mně bezděčnému činil křivdivost.

Kr. Rich. Zdráv, strýče! — Vzdejtež jemu, ujče,
 pozdrav ten:

At jde již, na šest let jsa vyloučen!

(Slavné zatroubení. Odejde král Richard s průvodem.)

Aum. Zdráv, strýčku! přítomnost co říci nedá,
 to, z bytu psáno vašeho, se shledá.

Mar. Jáť neloučím se, pane; s vámi jedu,
 až dokud kraj náš dovolí mi sledu.

Gaunt. Ó jakou příčinou svých šetříš slov,
 že pozdrav nevracíš svým přátelům?

Bol. Na rozchod s vámi mám jich příliš málo,
 kde služba jazyka by měla plýtvat,
 by hojnou srdce bolest vydchnula.

Gaunt. Tvůj žal jest, vzdálenu být na čas jen.

Bol. Ples vzdálen — přítomen žal na čas ten.

Gaunt. Co je šest zim? ty rychle pominou!

Bol. Těm, kteří v slasti jsou; však zármutek
 činívá deset z jedné hodiny.

Gaunt. Jmenujž to cestou, v rozkoš konanou.

Bol. Tou přezdívkou mé srdce zběduje,
 jež nachází v tom pouť jen nucenou.

Gaunt. Chod truchlivý svých krokův umdlených
 pokládej za obrubu, do kteréž
 jen zasaditi tobě klénost jest
 převzácný svého v domov návratu.

Bol. Ne, spíše každý rozkrok tesklivý,
 jež učiním, mně připomene jen,
 v jak dálné světa kraje putuji

od klénotův, kteréžto v lásce mám.
Zda dlouho v učení být nemusím
po cestách cizích, až pak na konec
za vyučenou maje, pochlubit
se nesmím ničím jiným, leda že
jsem s žalem cestoval co tovaryš?

Gaunt. Aj každé místo, ježto navštíveno
od oka nebeského, mudrci
jest přístavem a nebem blaženým;
tak rozumovat nauč nulnost svou!
Však není ctnosti, již se rovná nutnost.
Nemysliž, *král* že tebe vyloučil,
leč krále *ty*: žal sedá tížněji,
kdy znamená, že slabě nešen jest.
Jdi, říkej, že jsem tebe poslal já
ci získat, ne že král tě vypudil;
či myslí sobě, mor že hltavý
ve vzduchu našem visí a že ty
ubíháš ve zdravější podnebí.
Co duše cení tvá, to představuj
si že jest tam, kam jdeš, ne odkud kráčíš:
za hudebníky ptactvo zpěvné měj;
za jizbu postřenou ¹⁴⁾ ty pažity,
po nichžto šlapeš; kvítky za paní
překrásné, a své kroky za nic víc,
než za rozkošný rozměr k tančení.
Žal krušný mocnost hryzu svého mění,
když člověk výsměchem jej lehko cení.

Bol. Ó kdo v své ruce oheň udrží
tím, že má v mysli mrazný Kaukasus?
Kdo žravou hladu ostrost otupí
tím, že si hody pouze představí?
Či kdož se nahý může váleti
po prosincovém sněhu, v myšlení
svém letní maje parno domnělé?

Ne! pojem věci dobré čini jen,
 že horší věc se cílí ještě víc:
 zub strasti krutý hůře neprožírá,
 než, kdy jen natnouc rány nedobírá.

Gaunt. Pojď, synu, pojď: chci s tebou částku
 jíti;
 v tvém věku, sporu — nechtěl bych zde dlíti.

Bol. Již s Bohem, země! púdo předrahá!
 má kojná máti, jež mne posud neseš!
 Kdež kráčím koliv, *tou* se hrdím slastí:
 byt vyhnán, anglické jsem věren vlasti.

(*Odejdou.*)

Výjev čtvrtý.

Tam též. Světnice na hradě králově.

*Vystoupí král Richard, Bagot a Green jedněmi
 dveřmi, Aumerle jinými.*

Kr. Rich. My znamenali tak. — Strýče Aumerle,
 až kam jste vysokého Her'forda
 na cestě vyvedl?

Aum. Já „vysokého“
 Her'forda, když jej zvele tak, jsem vyvedl
 jen na nejbližší *ryši* silnice,
 kdež jsem ho zůstavil.

Kr. Rich. I zjevte dál,
 jak hojně teklo slzí k loučení?

Aum. Mé jistě žádné; vitr toliko
 severně-východní, jenž právě v tvář
 nám perně fučel, vlhkost dřímavou
 mi probudil, a takto náhodou
 náš planý rozchod slzou ozdobil.

Kr. Rich. Co pravil strýc, když jste se loučil s ním?

Aum. „Zdráv buď“; a že mé srdce zhrzelo,

by jazyk můj tak znesvětil to slovo :
 toť učilo mou chytrost, líčiti
 tak žalu tíseň, až se slova má
 ve hrobě strasti zdála pohřbená.
 Aj, kdyby slovo „zdráv buď“, prodloužíc
 mu hodiny, let bylo přidalo
 k vyhnanství krátkému, tož byl by dostal
 těch „zdráv buď“ svazek; že to nelze však,
 též neobdržel žádné ode mne.

Kr. Rich. Jest on náš strýček, strýčku; ¹⁵⁾ kdo
 však ví,

až čas jej z vyhnanství zpět povolá,
 zda příbuzný náš přijde vyhledat
 své přátele. My, Bushy, Bagot zde
 a Green, jsme viděli, jakž k obecnému
 byl dvorný lidu: jak se podobal,
 kořící zdvořilostí důvěrnou
 se v srdce jejich pozatápěti;
 jak zahazoval úctu k otrokům;
 jak řemesnické mistry mistrným
 si usmíváním nadcházel, a osud
 svůj trpělivě snášel, jakoby
 s ním láska jejich měla v klatbu jít.
 Před ženou s ústřicemi čapku smeká;
 dva vozíkáři jemu dali „s Bohem“,
 a obdrželi za to poplatek
 sklonného kolena, a „díky vám
 rodáci, přátelé mi laskaví“;
 toť jakoby mu naše Anglicko
 co nápad patřilo, a doufaný
 on nástupce byl našim poddaným.

Green. Nuž, odešel, a s ním to myšlení.
 Teď k buřičům, co v Irsku v poli stojí;
 můj kníže, rychle jednat potřebí,
 než další pochvilí jim prostředkův

poskytne dalších, k jejich prospěchu,
a na uškodnou Vaší Výsosti.

Kr. Rich. My do té války půjdem osobě
ve vlastní. Že pak pokladnice nám
převelkým dvorem, štědrým rozdarem
se trochu zlehčily: ¹⁶⁾ jsme nuceni
království svého důchod v nájem dát;
co vytěží se tím, nás zásobí
k nejbližším podnikům. To nestačí-li,
pak prázdných listův zanecháme doma
svým náměstkům, kamž mají, bohatých
seznavše lidí, hojným zlata počtem
je zaznamenat a to poslati
za námi k doplnění našich potřeb;
neb tuto chvíli v Irsko půjdeme.

Vystoupí Bushy.

Co nového jest, Bushy?

Bush. Jan starý z Gauntu těžce nemocen,
uchvácen náhle, panovníku můj;
i poslal rychlíka, Váš Majestát
za navštívení snázně požádat.

Kr. Rich. Kde nyní leží?

Bush. V Ely-house, můj kníže.

Kr. Rich. Bůh jeho lékaři dej vnuknutí,
by tudíž do hrobu mu pomohl!
Z podšívky vaků jeho mají být
kabáty, by nám vojsko oděly
k té válce Irské. — Pojďtež, pánové,
jej všichni navštívit; a Bůh to dej,
by — v prospěchu — se zpozdil příchod náš!

(*Odejdou.*)

J e d n á n í d r u h é .

Výjev první.

Londýn. Komnata v Ely-house.

Gaunt na pohovce; vévoda Yorský a jiní u něho stojíce.

Gaunt. Zda král sem přijde, abych posledním svým dechem těkavému jeho mládí dal spasnou radu?

York. Nemučte se sám,
i nenamáhejte tím prsou svých;
neb rada uším jeho marná jest.

Gaunt. Ó říká se, že jazykové těch,
kdož umírají, nutí k výsledku,
jak souzvuk tajemný. Kde na mále
slov bývá, tam se zřídka ztrácejí;
neb spojujají dech svůj s pravdivostí,
kdož dýchají svá slova s obtížností.
Kdo s tíží mluví, více slyšen bývá,
než kdo, mlád, veden v snadné hovoření.
Nad žití přešlé konec váhu mívá:
západné slunce, hudba na skončení,
jak dochuť sladká, posléz nejvíc sladnou,
nad věci dávné psány v paměť snadnou.
Ač Richard k radě žití mého hluch,
mé smrti truchlá věst mu vrátí sluch.

York. Tent lichotnými zvuky jinými
jest jemu zacpán, jakož velebením
té slávy jeho; pak tu marnivé

jsou zpěvy vilné, k jichžto prozvukům
 otravným přislouchává mládeže
 vždy otevřené ucho; návěští
 o módách v Itálii zpyšnělé,
 po jejíchž mravech opičácký národ
 náš zpozdlilý vždy chodí kulhaje,
 svou podlostí vše po ní děláje.
 Kde kterou marnost vystrkuje svět,
 když nová jen, ať sebe nejhorší,
 by hned mu nebzučela do uší?
 Přichází rada pozdě — k pozoru,
 kde s vůlí rozvaha jest ve vzdoru.
 Kdo srou chce dráhu, s tím si práce nedáš!!
 Tím dech jen maříš, jehož nazbyt nemáš.

Gaunt. Mně jest, že nově nadšený jsem prorok;
 i umíraje o něm hlásám tak:
 Ten prchle divý plápol hýření
 nemůže strvat; neboť ohňové,
 když prudcí, sami brzo dohoří;
 déšť drobný dodržuje, liják náhlý
 jen krátký bývá; brzo utýrá,
 kdo příliš brzo vhaní ostruhu;
 při cpaní zadusí se jedlík jidlem:
 a lehká marnost, nenažravý
 co nesyt, pohltavši všechno své,
 lup činí záhy sama na sobě.
 Ten vládný králů trůn, ten ostrov s žezlem,
 ta slavná země, sídlo Marsovo,
 ten znovu jiný Eden, druhý ráj,
 ta tvrz, již příroda si stavěla
 na příkoř rukou války morovým,
 ten šťastný lidu rod, ten malý svět,
 ten drahý kámen, mořem stříbrným
 obkládaný, jež jako zeď mu jest
 či jako domu příkop chránivý,

tož proti závidění zemí těch,
 kterýmžto menší štěstí za podíl;
 to místo požehnané, země ta,
 to království, ta Anglie, ta kojná,
 to lůno těhotné slavnými králi,
 jež úžasnými činí jejich kmen
 i slovutnými rod, a kteří slynou
 tak dálně od domova svými skutky
 (pro křesťanstvo i pravé rytířství),
 jak v zarputilé zemi židovské
 hrob Spasitele světa daleký,
 jenž blahoslavené syn Marie;
 ta drahých duší země předrahá,
 svou drahá slávou v světě veškerém,
 teď v nájmu jest (umírám slovem tím),
 jak statek aneb dvorec mizerný.
 Anglicko, ježto mořem vítězným
 jest obvázáno, jehož břehy skalnaté
 odrážejí zpět útok závistný
 Neptuna vodnatého, kaňkami
 teď ingoustu potupně svázáno,
 a spuchřelými blánky páskami.
 Anglicko, zvyklé jiných podmanit,
 se samo podmanilo s potupou.
 Ó kdyby s životem mým zmizelo
 to pohoršení, kterak blažená
 by smrt má byla, jež mi blízká jest!

Vystoupí král Richard a královna; Aumerie. Bushy, Green, Bagot, Ross a Willoughby.

York. Král přišel: buďte mírný k jeho mládí;
 neb na mladá když prudká hříbata
 se zuří, zuřivaji nadto víc.

Králov. Jak šlechtnému ujci našemu
 Lancastru se zdravím?

Kr. Rich. Nuž příteli,
zda utěšené myslí? Kterak jest
starému Gauntu? ¹⁷⁾

Gaunt. Ó jak jméno to
se k mému hodí stavu! Starý „Gaunt“,
ba jisté, a v svém stáří „zhuntěný“.
Ó *starost* moje ve mně držela
půst omrzelý; a kdo, zdržuje
se pokrmu, by nebyl „zhuntěný“?
Bděl jsem za dřímající Anglii
čas dlouhý; bdění plodí hubenost,
a hubenost je celá „zhuntěná“.
To potěšení, které mnohého
tučnivá otce, v půst mi změnilo
se přísný; myslímť, pohled dítek mých;
tím postem učinils mne „zhuntěným“.
Jsem „zhuntěn“ pro hrob, „zhuntěn“ jako hrob,
jehožto dutý břich nic nezdědí
leč kosti jen.

Kr. Rich. Zda lidé choraví
tak chytře s jménem svým hrát dovedou?

Gaunt. Ne; bída sebe sama ráda tupí.
Že jméno ve mně chceš mít usmrceno,
v *tvou*, králi, *lichotu* své tupím jmeno.

Kr. Rich. Kdo umírá, zda živým lichotí?

Gaunt. Ó nikoliv; jen ti, co na živu,
těm lichotí, co na umření jsou.

Kr. Rich. Ty umíraje dělš, že lichotiš mi.

Gaunt. Ne; *ty* umíráš, ač jsem já víc chorý.

Kr. Rich. Zdráv dýchám, vidím pak, že zle je
s tebou!

Gaunt. Ví Tvůrce můj, že vidím, jak zle s tebou!
Zle se mnou, pohlédnu-li do sebe,
zle také, pohlédnu-li na tebe!
Nic menší není lože smrti tvé

než říše ta, v níž ležíš stonavý
na pověst svou: a ty, jakž nedbalý
jsi choravec nad míru, svěřuješ
své tělo pomazáním velebné
na lekování oněm lékařům,
co dřív tě poranili. V koruně
tvé sedí pochlebníků na tisíc:
ač její kruh nic širší než tvá hlava,
přec, uzavřena v klec tak těsných příček,
zpouští z toho není menší o krapku
než země tvá. Ó kdyby okem věstným
tvůj děd byl viděl, syna jeho syn
jak zhubí syny jeho, potupu
by byl tvou odvrátil od cesty tvé,
před dosazením tebe sesadiv,
jenž teď tak's posedlý, že sesazuješ
sám sebe. Strýče, bys i nad světem
byl vládcem, hanba byla by, tu zem
dát v nájem; že však světem, jejžto máš, ¹⁸⁾
jest jen ta země, zdaž to není víc
než hanba, v způsob ten ji zhanobit?
Jsi nyní statkář Anglie, ne král.
Tvůj zákonitý stav jen otrokem
jest zákona, a ty . . .

Kr. Rich. . . . Jsi třestětec
měsíční, blbý, který, spoléhaje
na zimnice své výsadu, si troufáš
nám tváře bledit mraznou výstrahou,
krev pudě královskou nám se zuřením
z rodného sídla. Aj při mého trůnu
královském majestátu! kdybysi
ty nebyl bratr syna velkého
Edwarda: jazyk, jenž se tobě tak
nevázán koulí v hlavě, skulil by
tu hlavu s nestoudných tvých ramenou.

Gaunt. Ó nešetřiž mne, synu mého bratra Edwarda, že jsem synem jeho otce Edwarda byl: tu krev, jak pelikán, již vystřebav jsi zlokal opilý. Můj bratr Gloster — přimá, dobrá duše, již blaze budiž mezi dušemi šťastnými v nebesích! — buď ukázkou a dobrým svěděctvím, jak nešetřiv jsi krve Edwarda, ji šplichaje. S mou nemocí se touto spoj, a tvá mi přikrost buď, co stáří skrivené, ¹⁹⁾ by rázem szala dávno zvadlý květ. V své hanbě živ buď; nemřiž hanba tvá: tou trýzní již ti buďte slova má! — Na lůžko veďtež mne — i k pochování: rád živ buď, komu čest i milování!

(Odnešen od svých sloužících.)

Kr. Rich. Ať zemře, jemůž věk se v rozmar sklání:

máš obojí, jim patří pochování.

York. Prosím! Váš Majestát, ta čítejtež mu slova na nevrlou choravost a na věk jeho: jak jsem živ, on vás má v uctění: jest jeho milování jak Herforda, ²⁰⁾ by nebyl na vyhnání.

Kr. Rich. Ba, pravdu dite: jak mne rád má Herford,

tak on; — jak oni mne, i já je tak: buď všechno, jaké jest, zas naopak!

Vystoupí Northumberland.

North. Můj pane, starý Gaunt se vašemu poroučí majestátu.

Kr. Rich. A co praví?

North. Již více nic; vše dopraveno jest:

bezstruným nástrojem jest jazyk jeho,
slov stařec pozbyl, života, i všeho.

York. Teď na Yorku buď rád, by dodělal:
smrt, jakž i bídná, končí smrtný žal.

Kr. Rich. Plod zralejší dřív padá, tak též on:
čas došel mu; námt posud pouti sklon.

Jíž o tom dost. — Teď k naší Irské válce!

Musíme skrotit hrubé, kostrbaté

ty potlukače, kteří bujejí

jak jedovatina, kde výsady

jed ani nemá k bujení krom nich. ²¹⁾

Žeť velká věc ta žádá nákladu,

tož v pomoc bérem věci stříbrné,

peníze, důchody a nábytek,

jež měl svým vlastnictvím náš ujec Gaunt.

York. Jak dlouho, dlouho mám to strpěti?

pro něžnou slušnost křivdu snášeti?

Ni Glostra smrt, Herforda vyhnanost,

ni Gaunta úkor, ani soukromé

Anglicka křivdy, ani závada,

jež sňatku ubohého Bolingbroka ²²⁾

se kladla, ani vlastní porok můj

ku kyselosti nikdy nehnu

můj trpný obličej, ni k tomu, abych

se na tvář krále svého zakrnil.

Jsemť poslední ze synův šlechtetného

Edwarda, z nichž tvůj otec, Wal'sský princ,

byl první: v hoji nikdy běsný lev

lítější nebyl, v míru nebyla

jemnější ovce tichá, nežli ten

mladistvý a rytířský kněžic byl.

Máš jeho tvář; neb *tak* on vypadal,

když ozdoben byl počtem hodin tvých:

leč kdy se supil, na Franky to bylo,

ne na přátele; jeho šlechtná

pak ruka získala dřív to, co vydal,
i nevydávala, co vítězná
slavného otce ruka získala.

A ruce jeho vinny nebyly
příbuznou krví, krvavé jen od těch,
kdož nepřátelé byli příbuzných.
Ó Richarde! York příliš daleko
jest v žalu, sic by přirovnání to
byl nečinil.

Kr. Rich. Co, ujče, chcete s tím?

York. Můj vládce, promiňtež jak vám se ráčí;
a pakli ne, též rád se spokojím,
když neprominete. Vy hodláte
vzít sobě, uchvátiti k rukoum svým
si léna, práva Her'forda, ježž jste
byl vyobcova? Není mrtev Gaunt?
A není Her'ford živ? Zda spravedliv
Gaunt nebyl? a zda Jindřich není věren?
Zda onen nezasloužil dědice?
a ten zda není zasloužilý syn?
Nuž práva Her'fordovi odejmiž,
a s věkův sejmi jejich výsady
a práva zvyklá; nedej na dnešek
nastoupit zítřku; nebuď již *ty sám*: —
čím pak jsi král, než řádným dědičným
svým nástupem? Aj přísám Bůh (Bůh nedejž,
bych pravdu pravil!), uchvátíte-li
Her'fordu jeho právo křivděním;
zpět vezmete-li výsady, jež má,
by skrze zástupce se ucházel
o dání léna; zamítnete-li
mu oddanosti slib, vám podaný:
pak tisíc nebezpečí na hlavu
svou škubete; dobrého smyslu duši
tratíte na tisíc, a trpělivost

mou krotkou ponoukáte k myšlením,
jichž nelze myslit věrnosti a cti.

Kr. Rich. Co libo, mysletež ; my vezmeme
vše jeho stříbro, zboží, peníze
i všechny statky k svému držení.

York. Já při tom nechci býti. S Bohem, pane!
Kdo může říci, co se z toho stane ?

Však o zlých cestách z rozumu lze díti,
že výsledek jich nemůž dobrý býti. *(Odejde.)*

Kr. Rich. Jdi, Bushy, tudíž k hraběti z Wiltshiru ;
kaž jemu přijíti k nám v Ely-house,
by při té věci byl. Hned ráno na to
do Irska půjdem : i jest, trvám, čas.

A v dobu našeho zde nebytí
my svého ujce Yorka zřizujem
za lorda náměstníka Anglie ;
neb, správný, nás vždy velmi miloval. —

Již pojďte, královno ; námž zítra jíti :
aj veselte se ; krátce nám zde dlíti.

*(Slavné zatroubení. Odejdou král, královna, Bushy, Aumerle,
Green a Bagot.)*

North. Nuž pánové, jest mrtev vévoda
z Lancastru.

Ross. A též živ ; neb nyní jest
syn jeho vévodou.

Willo. Tím jediné
jest podle názvu, ne dle příjmů svých.

North. Dle obojího v hojně míře, kdyby
jen spravedlivost měla právo své.

Ross. Mé srdce plno jest ; však mlčením
dřív puknout musí, nežli břemene
smí zbaveno být volným jazykem.

North. Ne, z duše mluv ; a nechať nemluví
ten nikdy více, kdo by slova tvá
zas mluvil, aby tobě uškodil.

Willo. Zda, co chceš říci, týká vévody se Her'fordského? Jestli tomu tak, nuž brachu, ven s tím směle; ucho mé jest bystré, slyšet, co mu k prospěchu.

Ross. Nic k prospěchu mu činit nemohu, leč, prospěšným-li býti nazvete, jej politovat, kterýž dědictví jest svého zbaven, o ně oklestěn.

North. Nuž přísám Bohu! ²³⁾ hanba, trpěti ty na něm křivdy, principi královském, i na víc jiných krve šlechtetné v té zemi, jež se sklání v úpadek! Král není víc *on sám*, leč mrzko veden od pochlebníkův; co ti dovedou z pouhého záští králi podstrčit na kohokoliv z nás, toť provede on přísně na nás, našich životech, na našich dítkách, našich dědicích.

Ross. Těžkými platy loupil občany, a jejich srdce zcela protratil; pro staré spory pokutoval šlechtu, a její srdce zcela protratil.

Willo. Vymýšlí denně nová vydření, tož „půjčky, dary volné“; což vím víc! Pro živý Bůh! co z toho povstane?!

North. Nestrávilat to válka; nebo té byl nevedl: leč mrzko smlouvou vzdal, co mečem chrabří jeho předkové hrdinstvím získali. Onť v pokoji víc promařil, než oni válčením.

Ross. Máť říši hrabě Wiltshire v najmutí.

Willo. Král na mizině, jako bankrotář.

North. Se zpoustou visí nad ním potupa.

Ross. Onť peněz nemá k Irské válce té

při všech těch daních tízných, leda tím,
že vyhnaného loupí vévodu . . .

North. Čackého strýce: převrhly ten král!
Však, páni, strašný chomol hlucheti
slyšíce, nehledáme přístřeší,
té zniknout bouře! Vidouc vichřici,
jak prudko v plachty vléhá, spustiti
jich nechceme, leč hynout v bezpečení!

Ross. Vidíme tudíž lodi rozbití,
jež *trpět* nám: a nevyhnutné již
jest nebezpečí, že tak našeho
trpíme stroskotání příčiny.

North. Ne tak; i z dutých smrti očí zvidám
prokmitný život: netroufám však říci,
jak doba naší spásy blízká jest.

Willo. Zjev nám svou mysl, jak my tobě svou.

Ross. Northumberlande, ubezpečen mluv;
my tři jsme jen „ty sám“: když promluvíš,
jsou slova tvá jen naším ²⁴⁾ myšlením.
A proto směly buď.

North. Nuž, budiž! — Z Port-le-blanc, jež zátoka
jest v Bretaňsku, mám návěští, že Jindřich
Herfordský vévoda, též Reginald lord Cobham, ²⁵⁾
jenž vévodě Exetru posléz prchnul,
pak jeho bratr, prvé arcibiskup
Canterburský, sir Thomas Erpingham,
a sir John Ramston, sir John Norbery,
sir Robert Waterton a Francis Quoint,
ti všichni — ozbrojeni úplna
Bretaňským vévodou — s velkými osmi
koráby, třemi tisíci vojáky
sem táhnou se vším slušným pospěchem,
a v krátko přiraziti hodlají
ku severnému břehu našemu:
to snad by byli učinili již,

však čekají, až prve do Irska
 král vypraví se. Nuže, chceme-li
 otrocké svrhnout jařmo; opeřit
 hynoucí vlasti perul zhubenou;
 zhoubného nájmů spasit korunu
 zneuctěnou; prach setřít, kterým zlato
 jest obhaleno žezla; způsobit,
 by majestátnost opět vznešená
 se jevila, jak sama v sobě jest:
 aj, rychle se mnou pryč do Ravenspurgu!
 Však váháte-li, že se báti vám,
 zde zůstaňte — a mlčtež: půjdu sám.

Ross. Aj na kůň! strach a pochybnost nač
 mítí?

Willo. Kůň vydrží-li, chci tam první býti.

(*Odezdou.*)

Výjev druhý.

Tam též. Komnata v palácu.

Vystoupí královna, *Bushy* a *Bagot*.

Bushy. Jest Milost Vaše příliš truchlivá:
 při loučení se s králem slíbila jste
 dát stranou tesknost, kteráž hubí život,
 a zachovati mysl veselou.

Králov. Já králi vděk to činila; vděk sobě
 to nemohu; však neznám příčiny,
 proč vítat hosta, jakýmž hoře jest,
 leč, že jsem loučila s tak předrahým
 se hostem, jakýmž drahý Richard můj.
 Než nato zas mně bývá, jakoby
 strast jakás nezrozená, v ousudu
 dozravši lůně, ke mně kráčela;
 tu rozechvívá nitro duše mé

se od ničeho, a přec nějakou
se věcí rmoutí, kteráž více jest,
než odchod krále, mého manžela.

Bushy. Každého žalu bytnost dvacatero
má stínův, kteříž hledí jak žal sám,
a přec jím nejsou. Neboť oko strasti,
sklem slzí potaženo blejživých,
věc jednu dělí v mnohé předměty,
jak hledídka, ²⁶⁾ jež při průhledu přímém
nic neukazují leč rozplynek,
při šikmém jeví značnou podobu.
Tak Milost Vaše drahá, na odchod
se pána svého šikmo dívajíc,
nalézá stíny žalu, žalnější
než on jest; které, když se na věc hledí
jak jest, nic nejsou, nežli *toho* stín,
čím ony nejsou. Protož, královno
troj-milostivá, *více* neželte
než odchod pána: nelze vidět víc;
a více-li, jen klamným strasti okem,
jež oplakává domnělé za pravé.

Králov. Tak možná; a však nitro duše mé
mne přemlouvá, že jinak. Buď jak buď,
nelze leč truchlit mi, tak tížně truchlit,
že — bychť i myslíc na nic nemyslila —
tím tížným „ničím“ hynu, nedožilá.

Bushy. Jen důmnění to, milost-vládkyně.

Králov. Nic méně nežli to: neb důmnění ²⁷⁾
od některého předka „žalu“ svůj
má vždycky původ; mé však nikoli:
neb žal můj, něčím jsa, buď zplozent ničím,
či něco přec v tom ničem, z čeho žal mám.
Mám vlastnictví, však teprv na dočkanou:
co to, kdož ví? *Tu* však mi znalost skrovná,
strast „k nevyslovení“ že *nevýslovná*.

Vystoupí Green.

Green. Bůh žehnej Vnši Milost! — pozdrav vám též pánové! — Mám naději, že král nevstoupil ještě na loď do Irska.

Králov. Proč naději tu? Líp, mít naději, že vstoupil; neboť jeho úmysl kvap žádá, kvap zas dobrou naději: nuž, proč máš naději, že nevstoupil on na loď?

Green. Aby, naše naděje, byl mohl povolat své vojsko zpět a ve zoufalost vehnat naději nepřítele, jenž velemocně v té zde zemi pozarazil stopu svou. Sám sebe vypuzený Bolingbroke zpět volal: přibyl zdrav do Ravenspurgu se zbraní vznášenou.

Králov. Ó nedejž Bůh!

Green. Žel! kněžno, příliš pravda: a co horši, že lord Northumberland, syn jeho mladý Jindřich
Percy,

pak lordové Ross, Beaumont, Willoughby se s veškerými svými přátely mocnými k němu dali útekem.

Bushy. Proč neprohlásil jste Northumberlanda s ostatní úlopou buřickou za zrádce?

Green. To stalo se; však hrabě Worcester svou na to zlomil berlici, vzdal svého se úřadu co dvorní starosta, a všichni ode dvora sluhové s ním uskočili k Bolingbrokovi.

Králov. Tak tedy, Greene, žalu mého *ty* jsi porodnice, obludný pak syn mé strasti Bolingbroke: již duše má

plod ohyzdný svůj na svět vydala,
a mně, co těžce-dyšné rodiči,
jež právě slehla, bolest na bolest
a žalost na žalost jdou za sebou.

Bushy. Ó nezoufejte, kněžno!

Králov.

Kdo mi zbrání?

Chci zoufati, a s klamnou nadějí
být v zášti: onať pochlebnice jest
a cizopaska, zdržitelka smrti,
kterážto jemně vazby života
by rozvázala ty, jež naděje
až v konec protahuje poslední.

Vystoupí vévoda Yorský.

Green. Zde Yorský vévoda.

Králov. Na tyle starém maje války znak.
Pln pracné starosti jest jeho hled! —
Ó pro Bůh, ujte, slova útěchy
již promluvtež!

York. Kdybych tak učinil,
sám přelhával bych svoje myšleni:
jest v nebi útěcha, my na zemi,
kde kříže jenom žijí, strast a žal.
Šelť manžel váš, ve vzdálí aby hájil,
kdež doma oloupit ho jiní jdou.
Zde nechán jsem, podírat jeho zem,
jenž, seslaben jsa věkem, sebe sám
nést nemohu. Teď doba choroby
mu vzchází z hýření; teď skoumejž on
své přátele, jenž jemu lisali.

Vystoupí sluha.

Sluha. Mylorde, syn váš pryč byl, než jsem
přišel.

York. Že pryč? Nuž — at jde všechno cestou
svou!

Uprchla šlechta; obecný lid chlazen,
jenž, bojím se, ku straně Her'forda
se zhouří. — Hochu! pospěš do Plashy
k mé sestře Glostrové, ²⁸⁾ a žádejž jí,
by tisíc liber hned mi poslala.

Stůj: vezmi prsten můj!

Sluha. Ját, Milostpane,
vám říci pozapomněl: když jsem dnes
šel okolo, otázel jsem se tam;
však zarmoutím vás další zvěstí svou.

York. Co jest to, chlape?

Sluha. Hodinu, než jsem
tam přišel, vévodkyně skonala.

York. Pro živé rány! jaký bídý přítok
se rázem vrhá na tu bídnu zemi!
Co činit, nevím: — kéž by Bůh byl dal,
by král (však nejsa k tomu popuzen
mou nevěrou) byl stal mne s bratrem svým! —
Jakž? nejsou vypraveni rychlicí
do Irska? Odkud peněz k válce vzít?
Nuž pojďte, sestro — tetičko, chci říci;
ó prosím, promiňtež!

(K sluhovi.) Ty hochu jdi,
spěš domů; opatř vozův několik,
a odvez všechnu zbraň, co jí tam jest. —

(Odejde sluha.)

Zda prohlídnete vojsko, pánové?
Vím já-li, jak a cestou kterou
spořádat věc tu, v nepořádku tom
v mé ruce svěřenou, víc do smrti
mi nevěřte! Jsou příbuzní mi oba:
z nich jeden král můj, ježž mi přísaha
i povinnost má káže hájiti;
a druhý příbuzný zas, jemuž král
byl křivdil, jemuž práva vymoci

mi káže příbuznost a svědomí.
 Nuž, jedno staň se! — Pojdtež, tetičko;
 chci opatřití vás. — Vy, pánové,
 přehlídnout jděte bojovníky své,
 a dostavte se ke mně v Berkleyi
 v tu chvíli. Do Plashy bych měl též jít;
 však nepostačí čas. — Vše v různu dáno,
 a „páté přes deváté“ zanecháno.

(Odejdou York a královna.)

Bushy. Jest vítr přízniv zprávám do Irska,
 však žádné nazpět. Vojsko sehnati,
 jež nepříteli by se rovnalo,
 nám prostě nemožno.

Green. Že v lásce pak
 jsme blízcí králi, v zášti blízcí těm
 jsme též, jenž krále v lásce nemají.

Bagot. A to ten vrtký obecný jest lid;
 neb tomu láska leží ve měsících,
 a kdo mu tyto prázdní, o tolik
 mu záštím na smrt srdce naplní.

Bushy. A proto král jest vůbec proklínán.

Bagot. Po soudu lidu jsme to také my,
 že blíže krále vždy jsme bývali.

Green. Nuž, hned se na hrad Bristol uteku,
 kde již jest hrabě Wiltshire.

Bushy. Půjdu já
 tam s vámi; neb lid hněvný málo nám
 prokáže služeb, leda že jak psy
 nás všechny roztrhá tu na kusy. —
 Zda vy též s námi půjdete?

Bagot. Já ne;
 jdu k Jeho Majestátu do Irska.
 S Bohem! Pravé-li srdce předvídání,
 tři rozcházíme se — víc k neshledání.

Bushy. Však na tom záleží, jak Yorkovi se Bolingbroka zahnat podaří.

Green. Ach přebohý vévoda! Ta práce, již podniká, jest písek spočítat a velmoře vypíjet do sucha.

Kdež jeden bojovati po boku s ním bude, uprchne jich na tisíc.

Již tedy „s Bohem“ navždy, navždy vám!

Bushy. Že shledáme se, naději se kojím.

Bagot. Že nikdy, nikdy více již, se bojím.

(*Odejdou.*)

Výjev třetí.

Pustina v Glostershiru.

Vystoupí Bolingbroke a Northumberland. s válečným lidem.

Bol. Jakž, pane, máme ještě daleko do Berkleye?

North. Jsem — vězte šlechetný mně pane — cizinec tu v Glostershiru.

Ty pusté výšiny, a nerovné ty cesty drsné táhnou naše míle, je činíc trudnými. Leč rozhovor váš libý byl jak cukr, přetvrdou tu cestu osladiv a zpříjemniv.

Však myslím si, jak cestu obtížnou od Ravenspurgu až do Cotswoldu Ross a Willoughby shledají, kdež jim se vaší nedostává společnosti, jež, vyznám. převelice zkrátila tu protáhlost a nudnost pouti mé. Pout jejich slazena však naději, že dobra nabudou, jež já již mám:

a naděje v budoucí požitek
 jest málem menší v požívání svém,
 než naděje, které již požitó;
 a tímto lordové mdlí působí,
 že cesta se jim bude krátkou zdát
 tak, jako moje pohlížením na to,
 co mám již — vaši čackou společnost.

Bol. Jeť společnost má mnohem menší ceny,
 než milá vaše řeč. Však, kdu tu jde ?

Vystoupí Jindřich Percy.

North. To syn můj, mladík Jindřich Percy,
 kteréhož, odkudkoliv, odeslal
 můj bratr Worcester. — Nuž, Jindřichu,
 co dělá ujec tvůj ?

Percy. Od vás, mylorde, zvědět myslil jsem,
 jak ve svém zdraví jest.

North. Jakž ? není on
 při královně ?

Percy. To není, Vašnosti ;
 dvůr opustiv a svého úřadu
 přelomiv berlu, tudíž královu
 rozptýlil čeled.

North. Z jaké příčiny ?
 Tak nehodlal, když spolu naposled
 jsme mluvili.

Percy. Že Milost Vaše jest
 prohlášena za zrádce. Odešel
 do Ravenspurgu, pane, vévodě
 z Her'fordu obětovat služby své.
 Mne poslal k hradu Berkleyi, ²⁹⁾ bych zvěděl,
 jak velikou moc Yorský vévoda
 zde sebral válečnou, — pak s rozkazem,
 bych se do Ravenspurgu vrátil zas.

North. Což, hochu, Her'fordského vévodu jsi pustil z paměti?

Percy. Ne, Vašnosti; neb nelze pouštět z paměti, co v ní jsem nikdy neměl: pokud známo mi, jsem já ho jak živ ještě neviděl.

North. Poznejž ho nyní: tent jest vévoda.

Percy. Můj milostivý pane, službu vám svou *v jem* podávám, ³⁰⁾ jak jest, *jemnou* jen a mladou, nedospělou; až pak, dny staršími dozrajíc, se utuží na obстоjnějších služeb zásluhu.

Bol. Mějž díky, švárný Percy, přesvědčen, že v ničem nepokládám sebe tak za šťastného jak v tom, že v paměti má duše chová dobré přátele; a jak mé štěstí vzraje láskou tvou, vždy věrné lásce tvé se odmění: mé srdce činí toto smluvení, a ruka má je takto pečeti.

North. Jak daleko do Berkleye? a jak se tam rozhání dobrý starý York se svými zástupy?

Percy. Tam stojí hrad při onom houští stromův, třemi sty jsa muži obsazen, jak slyšel jsem; a páni York a Berkley na něm jsou i Seymour; nikdo jiný, jenž by svým byl jménem, důstojností vznešený.

Vystoupí Ross a Willoughby.

North. Aj, zde jdou páni Ross a Willoughby, krev na ostruhách, s tváří ohnivou od prospěchu.

Bol. Vítejtež, pánové!

Vímť, že jde láska vaše vyhnaným
za zrádcem: veškeren můj poklad jest
jen prázdný dik, jenž, více zbohatna,
vám lásku, práci vaši odplatí.

Ross. Přítomnost vaše, pane šlechtný,
nás činí bohaté . . .

Willo. . . . A daleko
převládá práci na to váženou.

Bol. Jen stále *dik*, ta chudých pokladnice,
jež, nežli nedospělé štěstí mé
let dojde, za uzalost ručí mou.
Leč kdo tu jde?

Vystoupí Berkley.

North. To mylord Berkley, jak se domnívám.

Berk. Mylorde Her'forde, k vám poslán jsem.

Bol. Jen na „Lancaster“ odpovídám, pane,
a *toho* jména hledat v Anglii
jsem přišel; musímť shledat název *ten*
na vašem jazyku, než odpovéd
vám na to dám, co asi řeknete.

Berk. Mylorde, řeč mou křivě nebertež;
můj není smysl, shladit vaši cti
ni název jediný. Jáť přicházím
k vám, lorde (ať jste *kterýkoliv* lord),
od milostného země vladaře,
Yorkského vévody, se dovědět,
co vás pobádá, brátí z toho zisk,
že nepřítomen král, a děsiti
náš domorodý pokoj zbraněmi,
kterézto nosíte sám od sebe.

Vystoupí York s komonstvem.

Bol. Svou posílat řeč po vás netřeba.
Zde Jeho Milost sám. — Šlechtný ujče!

(*Klekne.*)

York. Jev srdcem pokoru, ne kolenem,
jehožto úcta klamlivá i lichá.

Bol. Můj milostivý ujče! —

York. Mlč mi s tím!

Nech „milost“ milostí, a „ujce“ ujcem být:

já zrádci ujec nejsem, v ústech pak
milosti prostých slovo „milost“ jen
jest rouháním. Jakž nohy vyhnané,
majíce zákaz, sobě troufaly
se tknout jen prášku půdy Anglie?
Ba víc ³¹⁾ — jak troufaly si tolik mil
po klidných jejích prsou kráčet,
děsice válkou zbledlé vesnice,
i marnou chloubou zbroje loupivé?
Přicházíš, posvátný že vzdálen král?
Aj, chlapče zpozdlý, král zůstal zde:
v mé věrné hrudi ležít jeho moc.

Ó kdybych vřelým vládnul mládím teď,
jak tenkrát — když tvůj otec, chrabrý Gaunt,
a já „Černého prince“ spasil, toho
mladého v lidstvu Marsa, ³²⁾ ze šikův
tisíců Franků: — jak by v dospěchu
to rámě mé, jež nyní ochromy
jest věznem, tebe ztrestalo a v kázeň
mi posloužilo na tvůj přestupek!

Bol. Můj milostivý ujče, poznati
můj přestupek mi dejte! V jaké on
se věci zakládá? v čem záleží?

York. Ve věci nejhoršího spůsobu:
ve hrubé zpouře, mrzkém zrazení.
Jsi vyhnanec, i přišel's nyní sem
než vypršela doba, ve zbroji,
jež panovníku tvému vzdoruje.

Bol. Byv vyhnán, byl jsem Her'ford vyhnáný;
leč jménem Lancastra se vracím teď!

I prosím Vašnost, ujče šlechetný,
 nestranným okem patřte v křivdy mé!
 Jste otcem mým; neb jest mi, jakobych
 starého Gaunta ve vás viděl žít.
 Nuž, otče, připustíte, abych zůstal
 co odsouzený chodec toulavý?
 by moje práva, léna z rukou mých
 se rvala mocí, aby zvýšencům
 se prostopášným v podar dávala?
Nač jsem se zrodil? Jestli král můj strýc
je králem Anglickým, též musí mně
být připuštěno, že já z Lancastru
jsem vévodou. Vám synem jest Aumerle,
můj čacký příbuzný; nuž kdybyste
byl umřel dřív, a on tak sšlapán byl,
v svém ujci Gauntu byl by otce shledal,
jenž, křivdy jeho vyštva, byl by je
až k smrti uhnał. Bráněno mi, zde
o dání léna ucházet se mého,
ač k tomu výsadami právo mám;
můj statek otcovský ves pobraň, prodán,
a se vším druhým bíděně promařen.
 Co chcete abych činil? Zákona
 se dovolávám jakož poddaný;
 však zástupci mně odepření jsou,
 a protož pohledávat dědictví
 jdu sám, jež volným nápadem jest *mé*.

North. Byl příliš trýzněn statný vévoda.

Ross. Na Vašit Milosti to záleží
 mu zjednat právo.

Willo. Lidé ničemní
 se povýšili tím, co jeho jest.

York. Necht, páni angličtí, *tak* mluvím k vám:
 Sám křivdy strýce citiv, hleděl jsem,
 co síly mé, mu k právu pomoci;

leč v *ten* přicházet způsob, ve zbroji
 té smělé, sám si býti kraječem,
 a prosekávat cestu sobě sám,
 by bezprávím se práva hledalo, —
 to nemůž být: a vy v té věci jsouce
 mu posilou, hýčkáte zbourění,
 též sami jsouce všickni buřiči.

North. Šlechtný vévoda jest přísahal,
 že pouze pro to jde, což jeho jest;
 a k tomu právu jemu pomoci
 jsme pevnou spojili se přísahou;
 i nebud' blažen, kdož ji poruší.

York. Však dobře, vidím konec zbroje té.
 Že spravít mi to nelze, musím vyznat;
 neb slabát síla má, i různě vše.
 Leč kdybych mohl, — při tom, kterýž dal
 mně život! — všechny vás bych zabavil
 a nejvyšší milosti králově
 se pokoriti bych vás donutil.
 Však že mi nelze tak, buď známo vám,
 že k *žádné* z obou stran se nepřidám.
 S tím zdraví buďte, leda že by snad
 vám libo bylo, jíti do hradu
 a tam si odpočinout v tuto noc.

Bol. Tot návrh, ujče, kterýž přijmeme;
 leč jest nám Vaši Milost naklonit,
 by na hrad Bristol s námi ráčila,
 ježž v moci své prý mají Bushy, Bagot
 i ti, jenž vinou s nimi spolčení,
 ty obecného blaha housenky,
 jež vyplet, vyhlavit jsem přísahal.

York. Nuž, půjdu s vámi: — ne, chci ještě dlíti;
 neb nemám vůle, zákon obejítí.
 Ni přítel ni nepřítel, jste mi uvítáni;
 kde pomoc v koncích, konec mému pečování.

(Odejdou.)

Výjev čtvrtý.

Tábor ve Walesu.

Vystoupí Salisbury a náčelník.

Náč. Mylorde Salisbury, my deset dní jsme čekali, a těžko zdrželi svůj pohromadě lid; však o králi nám žádné zprávy není slyšeti: protož se roztrousíme. Buďte zdrav.

Sal. Den ještě čekej, věrný Walšane; král v tebe skládá všechnu důvěru.

Náč. Král mrtev, mní se; čekat nebudem. Uvadly vavřínové stromy vše ³³⁾ ve vlasti naší; divné úkazy též děsí stálé hvězdy na nebi; ubledlý měsíc hledí krvavě ku zemi, proroci pak vyzábí o přestrašlivé změně šeptají. Boháči smutně hledí, luza pak si tančí, hopká: *oni* ze strachu, že jmění svého pozbudou, a *tato*, že vztěkem, válkou toho nabude. Podobná znamení předcházejí smrt králů nebo úpad. Buďte zdrav. Lid náš se rozutíkal, v bezpečení, že Richard, jeho král, živ více není. *(Odejde.)*

Sal. Ach, okem těžké mysli, Richardo, tvou vidím slávu, jako hvězdu pádnou, ku nížné zemi klesat s oblohy. Tvé slunce nízko zapadá slzící, jen bouře, žal a rozbroj zvěstující. K tvým sokům prchli přívrženci tvoji, a k štěstí tvému záhuba se pojí. *(Odejde.)*

Jednání třetí.

Výjev první.

Bolingbrokův tábor u Bristolu.

Vystoupí Bolingbroke, York, Northumberland, Percy, Willoughby, Ross; Bushy a Green zajatí.

Bol. Předvedte mi ty muže! —

Bushy a Greene, nechci duši vašich,
kdež právě mají z těla putovat,
zde trýznit přílišnými výčitky
zhoubného života: v tom nebylo
by lásky; leč, bych umyl s rukou svých
krev vaši, před těmi chci muži zde
vám částkou zjevit smrti příčinu.

Vy zle jste vedli královského pána,
jenž — krví, tváří blahý vznešenec —
jest vámi blaha zčista pozbaven
i znetvořen. Svou hříšnou kratochvilí
jste jaksí rozvedli s ním královnu,
a královského lože majetnost
zrušivše, škrvnili jste zpanilou
tvář královny překrásné slzami,
jež mrzké vaše křivdy loudily
jí z očí. Sám já, kníže štěstím rodu,
jsa králi blízký krví, blízký láskou,
(než vy jste u něho mne zlehčili),
jsem sklonil šíji vaším příkořím,
a vyvzdýchaje anglický svůj dech

v cizinská oblaka, ³⁴⁾ jsem trpkého
zakoušel chleba svého vyhnanství,
kdež vy jste z panství mých se krmili,
mé drali obory a káceli
mé lesy, s mých těž oken strhali
znak rodný můj, mé heslo setřeli,
mně jiných nenechavše znamení,
než lidský soud a živoucí mou krev,
bych světu objevil se šlechticem.
To vše, ba víc, než dvakrát toho jest,
vás *na tu* soudí smrt. — Ať v odpravu
již k rukou smrti odevzdání jsou!

Bushy. Mně rána smrti více vítaná,
než Bolingbroke té zemi. — S Bohem, páni!

Green. Jest pro mne utěšením, nebesa
že k sobě duše naše vezmouce,
též křivdu rukou pekel ztrestají.

Bol. Northumberlande, nechť se odpraví!
(*Odejdou Northumberland a jiní, s nimi Bushy a Green.*)

Pravíte, ujče, že jest královna
ve vašem domě? Pro Bůh, nechať jest
chována slušně! Zjevte ji, že své
jí vlidné poroučení vzkazují;
obzvláštní mějte péči, aby mé
jí vyřízení byly pozdravy.

York. Já poslal jednoho ze šlechticů
svých se psaním, kde zevrub hlášena
k ní vaše láska.

Bol. Díky, milý ujče! —
Již pojďtež, pánové; aj k zápasení
s Glendow'rem, s vinnou jeho družinou:
po krátké práci — svátku nastoupení.

(*Odejdou.*)

Výjev druhý.

Pobřeží Walesské. Ve vzdálí viděti hrad.

Slavné zatroubení. Hudba bubnů a trub. Vystoupí král Richard, biskup Carlilský, Aumerle a vojáci.

Kr. Rich. Barkloughly že jest nazván onen hrad?

Aum. Tak jest, můj kníže. Kterak Milosti zde svědčí vzduch po tomto házení na moři zmitavém?

Kr. Rich. Ba svědčiti mně musí: slzím radostí, že opět stojím na mém království. — Ó země drahá, pozdravení svou ti vzdávám rukou, jakž i buřiči tě jizví komoňů svých kopytem. Jak máteř, dlouho byvši vzdálena od dítky, se slzami, s úsměchem si při shledání hraje laskajíc: ³⁵⁾ tak, při svých slzách usmívaje se, tě pozdravuji, země má, a svýma tě královskýma hladím rukama. Ó neživ nepřitele krále svého, má země zlatá, ani slasti svou jicnému jeho smyslu nelahod: leč pavouky své, jenž tvůj ssají jed, a šantné ropuchy jim v cestu klad, by ony zrádné nohy strýznili, jež vtíravou tě stopou dusají! Dejž palných kopřiv nepřítelům mém, a s prsou tvých když trhají ti květ, jej střeziž, prosím, zmijí čihavou, jejížto dvojný jazyk uštknutím

vraždicím nechať na ty metá smrt,
 jenž krále tvého odpůrcové jsou! —
 Ó neposmívejtež se, pánové,
 že zaklínám se věci beze smyslu;
 ta země procitne, to kamení
 pak zbrojným bude vojskem, než by její
 král rodem oprávněný klesnout měl
 pod zbrani ohavného zbouření.

Bis. Nemějtež bázně, pane vznešený!
 Ta moc, jež králem učinila vás,
 jest mocná též, vás králem udržet
 všem na vzdory. Však sluší prostředkův,
 jež dává nebe, uchopili se,
 ne pouštět mimo; sice — když chce nebe,
 my ale nechcem — zamítáme dar,
 ježž nebe dává jakož prostředek
 nám ku pomoci, v naši útěchu.

Aum. Máť za to, kníže, že liknáme příliš,
 kdež Bolingbroke tím našim bezpečím
 se vzdmáhá v pomůckách i přátelích.

Kr. Rich. Ó beznadějný strýče! Nevíš-li,
 že — když to nebes oko pátravé,
 za zemskou skryto koulí, dolejší
 svět osvěcuje — tudíž zloději
 a dráči neviděni krvavě
 zde s násilím a vraždou tčkají:
 když ono však z pod zemské koule žihá
 vrcholky hrdé smrků východních
 a vrhá světlo v každou vinnou skrýš,
 hned vraždy, zrady, hříchy šeredné,
 plášť noci se zad majíc urvaný,
 zde holé, nahé stojí, před sebou
 se třesouc? Tak též, když ten lupitel,
 ten zrádce Bolingbroke (jenž po ten čas
 byl v noci řádl, kdež jsme chodili

u protichůdcův) užří stoupat nás
 na trůn náš, východ, — jeho prorada
 se zardíc jemu vsedne v obličej,
 a nemohouc dne tváře vyčkati
 se sama zděsí, hřichem ztrnulá.
 Vše vodstvo v moři divo-bouřlivém
 nemůže králi, kterýž pomazán,
 balšámu smýti; i všech na světě
 dech lidí sesaditi náměstka
 nemůže, ježžto zvolil Hospodin.
 Za muže každého, ježž Bolingbroke
 jest nutil tasit ocel úkladný
 na zlatou naši korunu, má Bůh
 pro svého Richarda v nebeském žoldu
 slavného anděla: když andělé
 jsou v boji, člověk slab se neubrání;
 neb co jest právem, nebe stále chrání.

Vystoupí Salisbury.

Vítejtež, lorde! Daleko-li leží
 moc vaše odtud?

Sal. Ani bliž ní dál,
 můj milostivý pane, nežli zde
 to křehké rámě. Prázdnot útěchy
 můj vede jazyk, a již mluvíti
 mně káže o zoufalství jedině.
 Den jeden opozdiv se — jak se bojím,
 šlechetný kníže — mrakem zahalil
 tvé všechny blažené dny na zemi.
 Ó volej nazpět včerejšek, a poruč,
 by navrátil se čas, a budeš mít
 dvanácte tisíc mužů válečných:
 tent den, nešťastný dnešek — opozdiv se —
 tvé kácí radosti, tvé přátele,
 tvé vlády nádheru i vše tvé štěstí;

neb všichni Wal'sané, slyšíce zvěsti
o smrti tvé, se k Bolingbroku dali,
a v různém úběhu se k němu hnali.

Aum. Ó utěšte se, panovníku můj!
Co vaše Milost bledne?

Kr. Rich. Sotva nyní
krev dvaceti tisíců vítězně
se stkvěla v tváři mé, již prchli zpět; —
než tolik krve se tam vrátí zas,
zda na smrt zblednout nemám příčiny?
Kdo spásy žádá, opouští mou stranu; —
neb na mou nádheru čas vložil hanu.

Aum. Ó vzmužte se, můj vládce! pomnětež,
kdo jste!

Kr. Rich. Ba popustil jsem z paměti
sám sebe. Nejsem králem? Probudiž
se majestáte lenivý; ty spíš!!
Zda jméno královo *tož* neplatí,
co dvacet tisíc jmen? ³⁶⁾ Aj do zbraně,
mé jméno!! Zakrnělý poddanec
v tvou míří velebnost. — Nebledítež k půdě,
vy milci krále! Nejsme vznešení?
I smysl buď nám vznešen! Víím, že York
můj ujec dosti mocen, přispět nám.
Leč kdo tu jde?

Vystoupí Scroop.

Scroop. Víc blaha, štěstí měžž
můj kníže v podíl, než mu jazyk můj
jen trudem zvučný může zvěstovat!

Kr. Rich. Můj sluch jest otevřen, i hotovo
mé srdce: nejhorší, co zjeviti
mně můžeš, světská pouze ztráta jest.
Rci, zda jest království mé ztraceno?
Nuž, činilo mi starost: jaká ztráta,

se sprostít starosti? Zda Bolingbroke
tak velkým baží býti, jako my?
Být větším nemá: Bohu-li on slouží,
chcem sloužit jemu též, i budeme
tak jemu roven. Zda se poddaní
nám bouří? Nelze nám to spraviti:
svou ruší víru Bohu, jako nám.
Žal hlásej, zpoustu, pád i ztrátu všeho:
nejhorší smrt; i *ta* dne žádá svého.

Scroop. Rád jsem, že Vaše Výsost ozbrojena
tak jest, by snesla zprávu pohromy.
Jak nečasný a bouře plný den
činívá, stříbrné že potoky
zatápějí své břehy, jakoby
svět všechen slzami se rozplynul:
tak vysoko se nadmuv nad meze
vztekl Bolingbrokův, vaši bázlivou
zem kryje lesklým tvrdým ocelem
i srdci tvrdšími, než ocel sám.
Bělo-vousáci na tvůj majestát
své ozbrojili lebky vyřídle
a plechaté; i pacholíci s hlasy
ženskými mluvit hledí zhruběle,
a vstrkají svá ohbí žensky outlá
do tuhé nemotorné ozbroje,
tvé proti koruně; i modliči
se cvičí tvoji napínati luk
z dvoj-záhubného tisu na tvou vládu; ³⁷⁾
ba ženy od přeslice vznášejí
burdýře reznaté na sídlo tvé:
vše, mladí staří ku zpouře se řítí,
a vše jde hůře, než mi možná diti.

Kr. Rich. Ó příliš dobře říkáš zprávu zlou!
Kde hrabě Wiltshire, a kde Bagot jest?
co s Bushym stalo se? a kde jest Green?

že nepříteli nebezpečnému
tak klidnou stopou dali měřiti
náš pokraj? A však, zvítězíme-li,
to svými zplatí hlavami. Jsem jist,
že s Bolingbroke učinili mír.

Scroop. Mír, pane, v skutku učinili s ním!

Kr. Rich. Ó lotři, zmije, zatracenci ti
bez spasení! Psi, lehko získaní,
by ke komu se koliv lísalí!
Ti hadi, jež jsem krví srdce hřál
a kteří srdce moje štikají!
Tři Jidáši, z nich každý třikrát horší
než Jidáš! Oni učinili mír?
Ať strašné peklo válku učiní
jich duším za ten zločin skvrněným!

Scroop. Vidím, jak něžná láska, povahu
svou zaměnivši, v nejvyš kyselé
se záští až i na smrt převrhá.
Odklejtež jejich duše; hlavami,
ne rukama mír jejich učiněn:
ti, ježto proklínáte, zkusili
zlou smrti zhoubné ránu, a v tu dobu —
do hloubky klesše — v dutém leží hrobu.

Aum. Což mrtví Bushy, Green a hrabě Wilt-
shire?

Scroop. Tak jest: v Bristolu všichni ztratili
své hlavy.

Aum. Kde můj otec vévoda
jest se svou mocí?

Kr. Rich. Ať jest kdekoliv,
o útěše již nikdo nemluviž,
leč o hrobech a červech budiž řeč
i náhrobcích! Papír nám strojte z prachu,
a deštivýma pište očima
na země utrobu již zármutek.

O posledních buď vůlich mluveno
 a vykonavatelé zvoleni!
 Však nikoliv; — což můžem odkázat
 než půdě těla naše svlečená?
 Zem naši, život, vše má Bolingbroke;
 i nelze nám, zvát „našim“, leda smrt
 a tento skrovný kadlub země zprahlé,
 jenž těstem, krovem našich kostí jest.
 Pro spásu boží! na zem sedněmež
 a vypravujme děje truchlivé
 o králův smrti: kterak svrženi
 jsou jedni, druzi zabiti ve válce;
 jak jiní strašeni jsou od duchův,
 jež byli svrhli; jedni od svých žen
 otráveni, a druzí usmrceni
 ve spánku: všichni vraždou zhlazeni!
 Neb v duté koruně, jež smrtelné
 obtáčí skráně králi, *úmor* má
 svůj dvůr: a tamž *ten šašek* sídli
 i posmívá se jeho nádheře,
 na jeho slávu šklebiv; připouští
 mu jedno dechnutí, kratičký výjev,
 by, samovládcem obávaným jsa,
 zabíjel pohledem; i vštěpuje
 mu marno-svojný smysl, jakoby
 to tělo, hradíc kolem život náš,
 as kovem bylo nepřemožitelným;
 a při tom rozmaru pak přichází,
 i provrtává jehlou drobounkou
 zeď jeho hradu, a již — s Bohem, králi!! — —
 Své hlavy kryjte! neposmívejtež
 se tělu, krvi — slavným poctěním!
 Odhodtež úctu, zvyklé spůsoby,
 i slušný obřad! neb jste po ten čas
 mne všechen znali mylně; jako vy

jsem chlebem živ, i cítím nuznotu;
 žal zkouším, a mám přátel potřebí:
 když podroben jsem takto, kterakž vy
 mně říkat můžete, že králem ja?!

Bis. Můj kníže, moudří lidé nesedí, ³⁸⁾
 by *stesky* vedli nad svou bolestí,
 leč rychlou *stezkou* předcházejí *stesk*.
 Před sokem bázeň — kdežto bázlivost
 dusívá sílu — vaší slabotou
 dodává síly soku vašemu,
 a takto vlastní vede zpozdilost
 boj proti vám. Od bázně nechte své
 se zabít: hůř vám v boji nebude.
 Kdo v boji mře, smrt samu usmrcuje;
 leč kdo mře strachem, smrti otrokuje.

Aum. Mát vojsko otec můj: po něm se tažte,
 i učte, z oudů tělo učinit.

Kr. Rich. Spíláš mi právem. — Hrdý Boling-
 broku,

jdu již, by zápasem byl stanoven
 mně — tobě posledního soudu den. ³⁹⁾
 Ta strachu zimnice již dovichřila:
 co naše, dobyt, vždy věc lehká byla.
 Mluv, Scroope! kde náš ujec s vojskem jest?
 Ač hled tvůj trpký, sladká buď tvá zvěst.

Scroop. Soud činívají lidé z nebes hledu,
 kým záměrem se povaha dne sklóní:
 tak budiž truchlé oko mé vám k zvědu,
 řeč má že truchlejší zvěst odeclóní.
 Na mučitele hrám, kus po kusu,
 to protahujíc, co zvěst nejhorší.
 Váš ujec York se s Bolingbrokem spojil;
 i všechny vaše hrady v severu
 se poddaly, a v jihu všechna vaše

se šlechta připojila ve zbrani
ku straně jeho.

Kr. Rich. Dost jsi pověděl.
(K Aumerlovi.) Buď, strýče, proklet, že's mne odklonil
od sladké cesty zoufalosti mé!
Co díte nyní? jakou útěchu?
Při nebesích, mějž věčné záští mé,
kdo dál mne zove, bych se utěšil.
Již na Flint-Castle, vzdát se strastí valu!
Král, žalu otrok, služ co král i žalu!
Mé pusťte vojsko: může orat jíti
tu půdu, *naděje* kde zrůstu svítí;
jáť nemám žádné. — Nikdo odpor klada
mne nemá znovu; marná všechna rada.

Aum. Jen slovo, kníže!

Kr. Rich. Činit křivdu dvojí,
kdo řečí pochlebnou mi rány strojí.
Můj pusťte lid: ať od Richarda *nocí*
jde k Bolingbroku — k *jasného dne* moci!

(*Odejdou.*)

Výjev třetí.

Wales. Planina před Flint-Castlem.

*Vystoupí s bubny a praporce Bolingbroke a vojsko;
York, Northumberland a jiní.*

Bol. Ze zprávy té nám tedy poznati,
že Wal'sští roztroušeni; Salisbury
že pak šel ku králi, jenž přirazil
nedávno k tomu břehu s hrsticí
svých přátel důvěrných.

North. Toť, pane můj,
jest velmi pěkná, dobrá novina:
svou hlavu blízko odtud Richard skryl!!

York. Z Northumberlandu pánu sluší snad, by řekl „Richard král“ : — ó smutný den, kdež král tak posvátný skrýt musí hlavu!

North. Tot Vaše Milost béře v nepravo; bych krátkým byl, jsem přízvu vynechal.

York. Byl čas, kdež — kdybyste byl býval tak krátkým k němu — on by též byl k vám tak krátkým býval, že by vás byl zkrátil o vaší hlavy délku úplnou, za takověto hlavy vypnutí.

Bol. Neberte ujče hůř, než slušno vám.

York. A vy nebertež, milý strýče, víc, než vám je slušno, byste nepřehral: jest nebe nad našimi hlavami. ⁴⁰⁾

Bol. To ujče vím; a v odpor nestavím se jeho vůli. — Leč, kdo tady jde?

Vystoupí Percy.

Buď vítán, Harry! Nechce hrad se vzdát?

Percy. Hrad, pane, proti tvému vstoupení královsky obsazen.

Bol. Že „královsky“?

Tož krále nechová?

Percy. Však, pane můj; onť chová v sobě krále: Richard král dlí v oněch mezích z vápna, kamene; a s ním jsou lord Aumerle, lord Salisbury, sir Stephen Scroop; posvátně velebný též kněz: kdo on, jsem zvědět nemohl.

North. Ó nepochybně biskup Carlilský.

Bol. (* Northumberlandu).

Vy pane šlechtetný!

ku hmotným jděte žebrům tvrze té sestárlé; trouby kovem v sesuté jí uši pošletež dech smluvení,

a zjevte tak : „Že Jindřich Bolingbroke
 Richardu králi ruku libaje
 na kolenou svých obou, poddanost
 svou vzkazuje i pravou srdce věrnost
 královské jeho slavné osobě ;
 že přišel jsem, bych k nohoun složil svou
 mu zbraň a moc, však *tou* pod výminkou,
 zruší-li klatbu mou, a vrátí-li
 mně přímým pojištěním statky mé.
 Však nechce-li, své moci prospěchu
 já požiji, a smočím letní prach
 krevnými lijavci, jež pršeti
 z ran budou Angličanův pobitých.
 Jak daleko to Bolingbrokovy
 jest myslí, by tak bouře nachová
 napájela klín čerstvě zelený
 té Richardovy země zpanilé,
 má sklonná úcta něžně osvědčí !
 To hlásit jděte ; zatím postoupíme
 na travnatý té pláně koberec.

Northumberland dává se ku hradu, s trubačem.

Bez hluku děsných bubnů tálněměž,
 by na zpuštělého hradu cimbuří
 byl dobře slyšen slušný návrh náš.
 Máme za to, že bychom se, Richard král
 i já, s nemenší hrůzou setkat měli,
 než ohně, vody živly, kdykoliv
 sráz jejich hřimavý při setknutí
 trhává oblakovou nebes tvář.
 Buď ohněm on, povolnou vodou já :
 vztek jeho buď ; já dštíti vody své
 chci na zem — na zem, na něj nikoliv. — —
 Již stupte ku předu, a pozor mějtež
 na krále Richarda i jeho hled.

*Zatroubení na vyjednávanou, na které se odpovídá
trubou za jevištěm. Slavný hlákol trub. Vystoupí
na zdech král Richard, biskup Carlilský, Aumerle,
Scroop a Salisbury.*

Bol. ⁴¹⁾ Pobledte, Richard král se jeví sám,
jak uzardělé slunce nevrlé
z ohenné kráčí brány východu,
když vidí, závistná že oblaka
by ráda slávu jeho temnila,
chtíc poškvrněním značit koleje
přejasně jeho dráhy k západu.

York. Leč hledí jako král: hle, oko jeho,
co orlí lesklé, rozesílá blesk
nadvládné veleby! Ach toho žalu,
že pohled krásný škvrněn v strastí kalu!

Kr. Rich. (*k Northumberlandu*).

My s žasem dlouho stáli, čekajíc
na nesmělý sklon tvého kolene;
neb myslili jsme, že my řádný tvůj
jsme král. A když to jsme, jak ohbí tvé
nám zapomíná úctu skládati
zde slušnou? Nejsme-li to, ukaž nám
tu ruku Boží, jež nám výpověď
ze správy dala! Dobře známo nám,
že žádná nemůž ruka z krve, kosti
nám bráti svatou žezla rukovět,
leč urváním a svatokrádeží.

A třebať myslíte, že, jako vy,
tak všickni duše své jsou ztratili, ⁴²⁾
ztrativše nás, a že jsme zbaveni
i prosti přátel: vězte, že pán můj,
Bůh všemohoucí, ve svých oblacích
na naši pomoc vojska morová
přehlíží; a ta rázem udeří

na dítky vaše ještě nezrozené
 ba nezplozené — ještě poddané
 zvedáte ruce své mi na hlavu,
 hrozíce slávě koruny mé drahé.
 Nu, rcete Bolingbrokovi — neb tam
 on tuším stojí — že krok všeliký,
 ježž po mé činí zemi, úhlavní
 jest zrada. Přišelť on, by otevřel
 brunátný odkaz války krvavé; —
 než koruny však *skránec*, o kterýž
 on hledí, trvat má s ním v pokoji:
 tož deset tisíc *skrání* krvavých
 po matičiných synech zohaví
 květ obličejů zemi Anglické,
 a proměnic pleť děvo-bledého
 jejího míru ve hněv nachový,
 jí trávu pastvin krví porosí
 rodáků věrných.

North. Chraňž nebes Král,
 by král náš pán tou zbrojí občanů
 však neobčanskou měl tím způsobem
 být napaden! Tvůj třikrát šlechetný
 strýc Jindřich Bolingbroke tvou celuje
 pokorně ruku, a při ctihodné
 té hrobce přísahá, jež nad kostmi
 ční královského děda vašeho;
 též při krvi vás obou krélovské,
 jejížto proudy prýští z jednoho
 se přemilostivého pramene;
 při bojovného Gaunta pohřbené
 i ruce; při cti též a vážnosti
 své vlastní, ano pojímaje vše,
 v čemž může státi řeč i přísaha:
 že v jiném nepřišel sem záměru,
 leč dědičných by hodností svých nabyt,

a na kolenou za svou výbavu
 sám poprosil. To když mu s královské
 se zjistí strany tvé, hned lesklou zbraň
 svou hodlá rezovíně odevzdat
 i stájím komoně své strojené,
 a službám majestátu vašeho
 vždy věrným srdce své. I přísahá,
 že, jakož princem on, tak tomu jest;
 i věřit' jemu, jak jsem šlechticem.

Kr. Rich. Northumberlande, zjev mu od krále
 tu odpověď: Strýc jeho šlechtný
 zde vele-vítán; bez odmluvy má
 těch slušných přání počet všeliký
 být zplněn. Se vši řeči lahodou,
 kteroužto máš, vlídnému jeho sluchu
 mé vyříd' pozdravení laskavé. —

Northumberland vrátí se ku Bolingbrokovi.

Kr. Rich. (*k Aumerlovi*).

My, strýče, sebe snižujem — či ne? —
 že hledíce tak nuzně, mluvíme
 tak pěkná slova? Máme zavolat
 Northumberlanda nazpět, zrádci
 vyzvání poslat, a tak skonati?

Aum. Ne, Milost-kníže; mírná bojuj řeč,
 až čas dá přátel, ti pak spasný meč.

Kr. Rich. Ó Bože, Bože, že kdy ten můj jazyk,
 jenž klatby děsné nález vynesl
 nad hrdým mužem tím, má odvolat
 jej slovy lahody! Ó kéž bych byl
 tak velký jak mé hoře, nebo menší
 než jméno mé, či zapomenout mohl,
 čímž byl jsem, aneb nevzpomínati,
 čímž nyní musím býti! Dmeš se, srdce
 ty hrdé? Dám ti vůli k tlučení,

když nepřátelům volno tlouci tebe
i mne.

Aum. Northumberland se vrací opět
od Bolingbroka.

Kr. Rich. Co král musí nyní?
Se podrobiti? král tak učiní.
Zda býti svržen? král s tím spokojen.
Zda ztratit jméno „král“? buď! s Pánem Bohem!
Dám svoje klénoty za růženec;
svůj palác nádherný za poustevnu;
své skvostné roucho za žebrácký plášť;
své strojené koflíky za misku,
jež ze dřeva; za cestovnickou hůl
poutníkovu své žezlo; poddané
za několik Svatých dlabaných,
a velkou říši svou za malý hrob,
za malý, malý hrob, za temný hrob: —
či pochován chci býti královské
na silnici, na cestě některé
hustého obchodu, kdež poddaných
by nohy mohly v každou hodinu
po krále svého hlavě dupati;
v mé srdce šlapou za živa, proč ne
též na hlavu, až budu pochován? —
Ó ty, Aumerle, pláčeš; strýčku můj
měkkého srdce! — Nečas pliskavý
podlými způsobíme slzami:
a vzdechy naše nechať s těmi všechnu
rež letní položí, a drahotu
v té odbojnické zemi učiní!
Či s žalem vesele si zahrajem,
a slzí cezením nějaký šprýmek
si uděláme pěkný? asi tak:
je pořád v jedno místo kapající,
až v zem by vhlodaly nám hroby dva;

v *ty* vloženým pak nápis: „Přibuzní
zde leží dva, jenž hroby vykopali
si slzami, jichž oči naplakaly.“

Zdaž toto zlé by nečinilo dobře? —

Ba dobře, dobře, vidím, marně jen
že mluvím, v posměch od vás uveden. —

Převelkomožný princí, mylord

Northumberlande! nuž co povídá

král Bolingbroke? zda jeho majestát

Richardu *dovoluje*, aby *volně*

živ zůstal, než mu sama přijde smrt?

Již noha vaše k podškrabku se stavi,

a Bolingbroke vám na to „ano“ praví.

North. Ont, pane, čeká níže ve dvoře,
by mluvil s vámi; zdaliž libo vám,
sjít dolů?

Kr. Rich. Dolu, dolů sejduť já,
jak lesklý Phaeton, jenž neuměl
své nevázané herky spravovat.

Northumberland vrátí se opět ku Bolingbrokovi.

Nuž, níže ve dvoře? Aj nízký dvůr,
kde *král* se snižuje, že na vyzvání
jde zrádcův, a jim příznivě se sklání!
Niž ve dvoře? jít dolů? Dolů, dvore!
i dolů, králi! ⁴³⁾ Nebo skřeči sovy,
kde vznést se mají zpěvy skřivánkovy.

(*Odejdou se shora.*)

Bol. Co praví majestát?

North. Strast, srdce žal
v něj působí, že matnou vede řeč,
jak člověk silený. Však hle, již přišel.

Vystoupí král Richard a jeho družina, dole.

Bol. Postůjte všichni dál i uctětež
dle příslušnosti jeho majestát. —

(Kleče.) Můj pane milostivý . . .

Kr. Rich. Můj strýčku zpanilý, vy knížecí
své snižujete koleno, že zem
hrdíte nízkou, ji tak libaje.
Radš měl bych, aby srdce cítilo
mé lásku vaši, nežli aby hled
můj truchlý zřel tu vaši zdvořilost.
Aj vzhůru, strýče, vzhůru! vím, že srdce
vám při nejmenším k této výši kyne,

(své hlavy se dotýkáje)

ač vaše koleno se nízkó vine.

Bol. Můj pane milostivý, přicházím
si pouze pro to, což mé vlastní jest.

Kr. Rich. Co vaše, máte; váš jsem já,
i všechno.

Bol. Mým buďtež, pane nejvýš uctěný,
v té míře, pokud svými službami
věrnými hoden budu vaší lásky.

Kr. Rich. Ba hoden jste: tent' hoden, aby měl,
kdo nejhodnější, nejjistější cestu
zná k zisku. — Ujče, podejtež mi ruku;
nic tak, usuštež oči: slza jeví
jen lásku, ku pomoci přispět neví. —
Vám, strýčku, otcem býti mladý jsem;
vy starý dost, býti mým dědicem.
Co míti chcete, dobrovolně dám:
kde vládne moc, jakž jinak činit nám?!
Již do Londýna! — Strýčku, má se státi?

Bol. Takž, milý pane!

Kr. Rich. Pak ovšem nelze na odpor se dáti.

(Slavné zatroubení. Odejdou.)

Výjev čtvrtý.

Langley. Zahrada vévody Yorského.

Vystoupí královna a dvě šlechtičny.

Králov. Jakou nám vymysleti kratochvil
v té zahradě zde, bychom tíživá
starosti zapudily myšlení?

1. *Šlecht.* Hrát budem na kuželky, Milost-
kněžno.

Králov. Tím myslila bych, svět že plný závad,
a že mé štěstí šikmo ubíhá.

1. *Šlecht.* Nuž kněžno, zatančíme si.

Králov. Mé nohy nedodrží míry v plesu,
když chudé srdce míry nedrží
v svém hoři. Protož, děvó, žádný tanec;
hru jinou.

1. *Šlecht.* Budem, kněžno, vypravovat.

Králov. O žalu? slasti?

1. *Šlecht.* O obojím, kněžno.

Králov. O žádném, děvó: neb řeč o slasti,
již nemám žádné, připomíná mi
tím více žalost; řeč pak o žalu,
jehož mi dostalo se zúplna,
více žalu dává k nedostatku slasti.
Co mám, mně opakovat netřeba;
a co mi *schází*, v tom stesk nepomůže.

1. *Šlecht.* Chci zpívat, kněžno.

Králov. Dobře, že máš proč;
však plačíc líp bys mi se líbila.

1. *Šlecht.* Mohlať bych zaplakati, kdyby vám
to prospělo.

Králov. Já zazpívat bych mohla,
pláč kdyby prospíval mi, aniž bych

si slzu dlužila kdy od tebe.
 Však stůj, zde zahradníci jdou :
 postupme ve stín toho stromovi.
 Mou bídnost proti řádku špendlíků,
 že o státu hned hovor povedou.
 Neb při změnách si každý řeč tu páčí,
 a před žalostí žalost jiná kráčí.

(Královna a šlechtičny *poodstoupí.*)

Vystoupí zahradník a dva tovaryši.

Zahr. Jdi, podvaž ony broskve klátivé,
 jež otce svého, nezdárné jak děti,
 marnosti tlakem tížně shýbají;
 a větvím schýleným dej podporu. —
 Ty jdi a stínej hlavy, jako kat,
 těm příliš bujně rostlým haluzím,
 jež v obci naší příliš vypnuty :
 vše v naší vládě musí rovno být. —
 Kdež vy tak učiníte, půjdu já
 plét škodnou buřeň, která bez prospěchu
 úrodnost půdy zdravým květinám
 ustříbá.

1. *Tov.* Čemuž v kruhu ohrady
 my držet máme zákon, spůsobu
 a slušnou rovnomíru, dávající
 svůj pevný stát co vzorek na odiv :
 když celá země naše, zahrada
 ta mořem obezděná, plevele
 jest plna, nejkrásnější květiny
 v ní udušeny, stromy ovocné
 nic neklestěny, ploty zrouťeny,
 zcuchány hřádky, ⁴⁴⁾ byliny pak zdravé
 až na hemžení plny housenek ?

Zahr. Ty tichý buď ! Ten, kterýž připustil
 to jaro nezřízené, nyní sám

se toho dočkal, kterak listí spadá.
 Ten plevel — jemuž širo-prostřená
 chvoj jeho poskytala přístřeší,
 a který zdál se že ho vzdržuje,
 kdež na něm pásl se — jest vyškubán
 a všecken vyhlaven od Bolingbroka,
 tož myslím, hrabě Wiltshire, Bushy, Green.

1. *Tov.* Jakž? mrtví jsou?

Zahr. Ba jsou; a Bolingbroke
 vzal krále mařivého v zajetí.
 Ó žel, že necídil a nespravoval
 svou zemi, jako my tu zahradu!
 My v pravou roční dobu kůru, lýko
 raníme našich stromův ovocných,
 by mizou, krví příliš zbujnělé,
 se samy neschvátily nadbytem.
 To kdyby byl na velkých, zrůstajících
 on činil, byli by se dožili
 té chvíle, kdež by oni byli nesli,
 on okusil, slušného ovoce.
 Uřezáváme větve zvlčelé,
 by ratolesti žily plodivé:
 to kdyby on byl činil, korunu
 by sám byl nosil, kterouž lenivosti
 a zpousty čas mu srazil v úplnosti.

1. *Tov.* Což myslíte, že *stržen* bude král?

Zahr. Již *sevrěn* jest, a strach, že *stržení*
 též nastane. V noc přišly minulou
 sem zprávy důvěrnému příteli
 milostivého z Yorka vévody,
 jež vypravují chmurné noviny.

Králov. Ó zadusím se, nepromluvím-li.

(*Předstoupíc.*)

Ty, Adama starého podobo,
 sem dán, bys zahradu tu pěstoval,

jak troufá sobě hrubě-drsnatý
tvůj jazyk hlásat truchlou tuto zvěst?
Která ti vnukla Eva, který had,
bys člověka kletého spůsobil
pád druhý? Čemu praviš, Richard král
že svržen? Ty se opovažuješ,
jenž málem lepší věc než hruda jsi,
pád jeho věstit? Mluv, kde, kdy a jak
těch zlých jsi nabyl novin? Lotře, mluv!

Zahr. Odpustte, kněžno! maláť rozkoš mi
tu jevit zprávu; pravda však, co dím.
Král Richard v silné Bolingbrokově
jest moci; osud obou na vahách:
na misce pána vašeho nic není
než pouze on a něco marnilů,
kteříž ho lehkým činí; naproti
na druhé Bolingbroka velkého,
krom něho, všichni páni Anglie,
a tímto nádavkem on převáží
Richarda krále. Do Londýna spěšte,
a pravdivost shledáte té mé věsti;
víc nedím, než co vůbec známo jesti.

Králov. Ó strasti rychlá, jež tak's lehkonohá,
zda *mne* tvé poselství se netýká,
a já jsem poslední, kteráž je zví?
Ó myslíš posloužit mi k posledu,
bych žal tvůj nejděl v prsou chovala. —
Již do Londýna, slečny, skličeného
tam hořem shledat krále Londýnského. —
Jak? zrozena jsem, truchlým krásliť hledem
velkého Bolingbroka slávu sledem? —
Kéž, zahradníku, za ty žalné věsti
štěp nezdaří se, ježž tvá ruka pěstí!

(*Odejdou královna a šlechtičny*)

Zahr. Kéž, chudá královno, jen lépe tobě:
pak zdar můj ať tvé poddán kletby zlobě! —
Zde kápła slzu: nasázet chci hřadu
zde slziček, ⁴⁵⁾ těch truchlých kvítkův ladu:
ba žalných slziček, by zde se zřela
památka, královna kde zaslzela.

(Odejdou.)

J e d n á n í č t v r t é .

Výjev první.

Londýn. Westminster-hall.

Lordové duchovní po pravé straně trůnu; lordové světské po levé; obecní zástupci doleji. Vystoupí Bolingbroke, Aumerle, Surrey, Northumberland, Percy, Fitzwater, jiný lord, biskup Carlilský, opat Westminsterský a komonstvo. Právní sluhové v pozadí, s nimi Bagot.

Bol. Ať Bagot zavolán! —

Nuž Bagote, mluv přímo od srdce,
co o smrti statného Glostra víš.

Kdo v tom byl s králem? a kdo vykonal
předčasně smrti skutek krvavý?

Bagot. Pak v tvář mi postaven buď lord Aumerle.

Bol. Předstupte, strýče! a zde na toho
pohleďte muže!

Bagot. Mylorde Aumerle,
vím, že váš jazyk mužný zhrzí tím,
by zapřel, co byl jednou vyslovil.
V tu mrtvou dobu, když se strojila
smrt Glostrovi, jsem slyšel mluvit vás:
„Zda rámě mé té není délky, aby
od anglického dvora klidného
až do Kalet, ku hlavě mého ujce,

dosáhlo?“ Kromě jiných řečí víc
v touž dobu říkati jsem slyšel vás,
že spíše byste nevzal na podar
sto tisíc korun, nežli aby zpět
se do Angličan vrátil Bolingbroke;
i dodal jste, jak smrti vašeho
zde strýce šťastná byla by ta zem.

Aum. Vy princové i vzácní pánové,
co tomu bídнику mám odvětit?
Mám krásné hvězdy své tak zneuctít,
bych stejným potrestal ho výrokem?
Buď musím tak, buď mít škvrněnou
čest svou tím nářkem utrhačných úst. —
Zde závdavek můj, ručná smrti pečet,
jež peklu tebe značí; pravímť já:
ty lžeš; a křivá že jsou slova tvá,
chci krví srdce tvého dosvědčit,
ač podlá přes příliš, by *kálela*
mně *kalený* můj bohatýrský meč.

Bol. Stůj, Bagote, nemáš ho pozvednout!

Aum. Krom jednoho, kéž *on* by v sboru tom
byl nejlepší, jenž tak mne popudil!

Fitz. Tvá smělost na *stejný* když tlačí rod,
zde závdavek, Aumerle, leží *můj*
na vzájem tvému. Při tom slunci skvělém,
jež ukazuje mi, kde stání tvé,
já slyšel tebe — s chloubou mluvil's tak —
že Glostra šlechtného spůsobil
jsi smrt. Bys upíral to dvacetkrát,
ty lžeš; a tuto lživost v srdce tvé,
kde byla kuta, pleknem kordu svého
ti vrazím nazpět.

Aum. Neodvázíš ty
se, sketo, dočkati se toho dne.

Fitz. Při spáse duše, chtěl bych to v *tu* chvíli!

Aum. Fitzwatře, to tě v peklo zatratí.

Percy. Ty lžeš, Aumerle ; při té žalobě
tak čista jeho čest, jak zlosyn ty :
a že jsi *ten*, zde metám závdavek
já *svůj*, bych na tobě to osvědčil
až na poslední výdech života.
Troufáš-li, zvedni jej !

Aum. A pakli bych
tak neučinil, nechať ruce mé
mi uhnijí, a nechať nikdy víc
již nemáchají pomsty ocele
nad soka mého lesklou přilbicí !

Lord. V zem stejně mejkám, křivo-přísežný
Aumerle, plným počtem bodaje
tě lži, jak možná v zrádné ucho tvé
od slunce až do slunce houkati.
Zde cti mé zástavek : jej uchovej,
troufáš-li sobě, až do zápasu.

Aum. Kdo sází víc ? jak nebe nade mnou,
chci kostky přemítati se všemi.
Mám tisíc duchů v jedné utrobě,
bych dvacíti tisícům jako vy
se postavil.

Surrey. Mylorde Fitzwatře,
čas dobře v paměti mám, když Aumerle
a vy jste rozmlouvali pospolu.

Fitz. Tak tomu : byl jste tehda přítomen,
a dosvědčíte, že to pravda jest.

Surrey. Tak nepravda, při samých nebesích,
jak sama nebesa jsou pravdivá.

Fitz. Surrey, ty lžeš.

Surrey. Ty chlapče bezectný !
ta lež tak tízně na mém meči lež,
by zplat a pomstu vracela, až ty,
co lhář, i lež ta poležte v zemi

tak tiše, jako otce tvého lebka.
 A na té věci dokázání zde
 cti mé jest zástavek : jej uchovej,
 troufáš-li sobě, až do zápasu.

Fitz. Jak zpozdíle prudkého bodeš oře !
 Jakž pokrm, nápoj mi, i dech i život,
 troufám si, v poušti potkat Surreye
 a naplivnouti na něj, řka, že lže,
 i lže a lže. Zde vazba víry mé,
 tě zavázat k mé přísné pokutě.
 Jakž přeji sobě, by se dařilo
 mi v tomto světě novém, vinen jest
 Aumerle tou pravdivou mou žalobou ;
 též slyšel jsem, jak Norfolk vyhnáný
 jest pravil, že's, Aumerle, odeslal
 dva ze svých lidí, aby v Kaletech
 statného odpravili vévodu.

Aum. Nuž poctivý mně křesťan závdavek
 půjč některýs ! Že Norfolk tímto lže,
 zde *totot* metám, ⁴⁶⁾ jestliže mu kdy
 se vrátit dáno, ke cti průkazu.

Bol. Ty spory zůstaňtež pod zástavou,
 než Norfolk nazpět bude povolán ;
 a volán bude zpět, i v země své
 a panství všechna — ač můj nepřítel —
 zas uveden. Po jeho návratu
 jej k zápasu s Aumerlem pohoním.

Bisk. Ten čestný den se nikdy nezjeví.
 Po mnohou dobu Norfolk vyhnáný
 pro Krista Ježíše jest zápasil
 ve veleslavném boji křesťanů :
 rozvíjel znaky kříže Kristova
 na černé pohany, na Saracény
 a Turky ; válečnými unaven
 pak skutky, zpět šel do Italie,

kde v Benátkách své tělo odevzdal
té krásné země pudě, duši svou
však čistou vůdci svému Kristovi,
pod jehož prapory tak dlouhý čas
jest bojoval.

Bol. Jak, biskupe? že Norfolk mrtev jest?

Bisk. Tak jisto, jak jsem živ, můj pane.

Bol. Provázej blahý pokoj blaženou
mu duši v klín dobrého Abraháma
starého! — Vy pak páni svárliví,
ať spor váš zůstane pod zástavou,
než určíme dny vaše k zápasu.

Vystoupí York s komonstrem.

York. Převeliký z Lankastra vévodo,
od doškubaného jdu Richarda,
jenž, dobrovolně přijímaje tě
za svého dědice, své vznešené
již odevzdává žezlo k držení
do královské tvé ruky. Na trůn jeho
ty nastup, jeho nyní nástupek,
a dlouho živ buď Jindřich, jménem čtvrtý!

Bol. Ve jménu Božím na trůn královský
již nastoupím.

Bisk. Aj, toho nedejž Bůh! —
Necht před královskou výsosti zde já
nejhůře mluvím, kdežto nejlépe
mně slušno, abych pravdu pověděl.
Dejž Bůh, by v tomto kruhu šlechetném
též dosti šlechetný byl některý,
jenž přímým šlechetného Richarda
by soudcem byl! Pak pravá šlechetnost
by učila jej, křivdy nechati
tak podlé. Který může krále svého
odsoudit poddaný? a kdo zde sedí,

jenž Richarda by nebyl poddaným?
Nebývat ani zloděj odsouzen,
by — ku slyšení — nebyl přítomen,
ač vinu na něm vidět patrnou:
a obraz majestátu Božího,
ten jeho náčelník a náměstek,
od něho vyvolený poslanec —
jenž, pomazán a zdoben korunou,
po mnohý usazen jest rok — by měl
být nižším poddaného výdechem
zde odsouzen, sám nejša přítomen?
Ó uchovejž Bůh, aby v podnebí
křesťanském duše jemné jevily
tak bezbožný, tak černý, mrzký čin!
Já mluvím k poddaným, a poddaný
tak směle mluví Božím vnučením
pro krále svého. Mylord Herford zde,
jež králem zvete, podlý zrádce jest
nad králem hrdivého Herforda.
A jestliže mu dáte korunu,
necht prorokuji: Angličanů krev
tu půdu pomrví, a budou úpět
budoucí věky nad tím zločinem.
Mír půjde s Turky spať i s pohany,
a hlučná válka v tomto sídle míru
rozzrúzní příbuzné i pokrevné; ⁴⁷⁾
strach, úžas, rozbroje a bouření
sem postěhují se, a země ta
pak zvána bude polem Golgothy
a lebek z mrtvol. Ó zbouríte-li
dům tento proti domu tomuto,
nejžalostnější rozpoj povstane,
jenž na kletou kdy padl tuto zem.
Nadkročte v odpor, byste vše to překonali,
by dítky, vnuky na vás „běda“ nevolaly.

North. Dobře jste, pane, řečnil; za tu práci zde zatýkáme vás pro velezradu. —

Mylorde Westminsterský, úloha vám buď, jej v bezpečnosti chovati až do dne soudu. Zda se, lordové, vám ráčí, svolit k prosbě obecných?

Bol. Jdětež pro Richarda, by veřejně se vlády vzdal: takž budem jednati bez podezření.

York. Buduť průvodčím. (Odejde.)

Bol. Vy lordové, jenž v naši jste zde vazbě, své o rukojmě do dnů výslechu se postarejte.

(K biskupovi.) K vaší lásce pak námť malý vděk; my málo od vašich pomocných rukou očekávali.

Vrátí se York s králem Richardem a s úředníky, nesoucími korunu atd.

Kr. Rich. Ach, proč šli pro mne, před krále bych šel,

než královské jsem sklácel myšlení,
jímž kraloval jsem? ! Stěží posud jsem
se naučil, se tulit, lichotit,
se shýbat a své oudy skláněti:
mé strasti dejte kdy, by učila mne
té pokoře. Mámt dobře v paměti
těch mužů tvář: zda moji nebyli?
zda nevolávali mně kdysi „Sláva“?
Tak činil Jidáš Kristu: z dvanácti
však věrné všechny měl, krom jednoho;
já z dvanácti tisícův nikoho.

Bůh krále chraň! — Což nikdo nedí „Amen“?
jsem kněz i ministrant? nuž tedy: Amen! —
„Bůh krále chraň!“ ať třeba nejsem jím;

přec „Amen“, nebe-li mne za to má! — —
Nuž k jaké jsem tu službě zavolán?

York. Bys dobré vůle skutek vykonal
své vlastní, k jehož ponabídnutí
tvůj ztýraný tě vede majestát:
tož Jindřichovi Bolingbrokovi
svou říši odevzdat i korunu.

Kr. Rich. Dejtež mi korunu. — Nuž vezměte
již, strýče, korunu, zde strýče, zde!
S té strany ruka má, a s oné vaše.
Ta zlatá koruna teď hluboké
se studni podobá, kterážto má
dva okovy, z nichž jeden plní druhý;
prázdnější vždycky tančí ve vzduchu,
kdež druhý dole jest a neviděn,
i plný vody: okov dolejší
ten já jsem, slzami jenž naplněný
své piji hoře — vy pak povznešený.

Bol. Jáť myslil, že se odříkáte *volný*.

Kr. Rich. Jen koruny; vždy se mnou však *cít*
bolný.

Ať s vlády, slávy svlečete mne krále;
však ne s mých strastí: *těchto* král jsem stále.

Bol. Část starostí mi s korunou svou dáte.

Kr. Rich. Svou bera starost, mou mi nesjímáte.
Mně starost, starých starostí se sprostít;
vám starost, nových starostí si vhostit;
mé starosti, ač vzdány, při mně stojí;
jdou za korunou — přec se ke mně pojí.

Bol. Jste srozuměn, se vzdáte koruny?

Kr. Rich. Ano, ne; — ne, ano; — vždyť „*ne-*
čím“ býti mám;

a protož žádné „ne“! — již všeho se ti vzdám.
Nuž pozorujtěž, kterak sám se zničím: —
to těžké břímě dávám s hlavy své,

zde ze své ruky žezlo nehbité,
 ze srdce svého skvělou krále moc:
 svou vlastní slzou smývám balšám svůj,
 svou vlastní rukou vzdávám korunu,
 svým vlastním jazykem stav posvátný
 svůj zapírám, a vlastním dechem svým
 rozpouštím povinnosti všeliký
 řád obvyklý; odkládám přísahou
 vši slávu, velebnost; všech statků svých,
 i příjmův, důchodův se odřikám;
 své zákony, své všechny rozkazy,
 svá všechna nařízení zapírám:
 Bůh odpusť přísahy, mně zrušené!
 Bůh ochraň sliby, tobě činěné!
 Mně, jenž *nic* nemám, nad *ničímž* on žalost přej;
 leč tobě, jenž máš *vše*, i všechnu rozkoš dej!
 Na sídlu Richarda živ dlouho buď;
 leč brzo vlož se Richard v země hruď!
 Nuž, „krále Jindřicha Bůh zachovej!“
 Tak nekrál Richard dí, „a mnohá léta
 ať slunce oudním lesklým nad ním vzlétá!“ —
 Co zbývá víc?

North. Nic, nežli byste četl

(*Podáváje list.*)

ty žaloby a těžké zločiny,
 jichž dopustil jste svou se osobou
 i svými druhy proti vážnosti
 a zisku země té; by soudily
 všech lidí duše, že jste sesazen
 byl podle zásluhy.

Kr. Rich. Zda musím tak?
 zda odvíjeti musím pletivo
 svých činů zpozdilých? Ó milý ty
 Northumberlande, kdyby hříchy tvé
 sepsány byly, zda bysi se nerděl

je čítat ve sboru tak vybraném?
 To kdybys učinil, též nalezl
 bys mezi nimi článek ohavný —
 o krále svržení, o rozbití
 mocného rukojemství přísahy —
 tož naznačený skvrnou k zátratě
 v nebeské knize. — — Ano, všickni vy,
 jenž stojíce zde na mne hledíte,
 kdež trýzní strast mne má; ač někteří
 s Pilátem umýváte ruce své,
 žel na oko jevíce: *ry* Piláti
 na trpký kříž můj jste mne vydali,
 a žádá voda hřích váš nesmyje.

North. Nuž pane spěšte: přečtete ty články.

Kr. Rich. Mé oči plny slzí, nevidím.

Přec mokem sláným neosleply tak,
 by tady neviděly zrádců roj.
 Ba, obracím-li zrak svůj na sebe,
 s druhými zrádcem vidím sebe *sám*;
 neb svolil jsem zde k tomu z duše své,
 vysvléci zdobné tělo královo,
 ponížit slávu, vládství zotročit,
 a majestát přeskvoucí *poddaným* —
 řád vznešený *sedlákem* učinit.

North. Můj pane . . .

Kr. Rich. Nic pán tvůj, muži hrdý, rouhavý,
 ni pán jiného kohos: nemámť já
 víc jména, názvu; ano jméno též,
 co u křtitelnice mi dáno jest,
 mnou křivě svojeno. — Ach, strastný den!
 že jsem tak mnohé zimy přetrval,
 a nyní nevím, jak si říkatí.
 Ó kéž bych k žertu král byl ze sněhu,
 na slunci stoje Bolingbrokově,
 bych vodnými se splavil kapkami! —

Ty dobrý králi — králi veliký —
 však nevelice dobrý, ještě-li
 má v Angličanech platnost slovo mé,
 nechť káže zrcadlo hned přinést sem,
 by zjevilo mi, jakou tvářnost mám,
 kdež na mizině její majestát.

Bol. Jdiž někdo z vás, a přines zrcadlo.

(Odejde služebný.)

North. Než přijde zrcadlo, list přečtete.

Kr. Rich. Trýzníš mne, ďable, nežli v pekle jsem.

Bol. Netlačte na to více, mylorde

Northumberlande.

North. A však nebudou
 se chtít obecní s tím spokojit.

Kr. Rich. Ba spokojí se: čítat budu dost,
 až pravou spatřím knihu, v které jsou
 mé hříchy psány všechny, a tou — já.

Vrátí se služebný se zrcadlem.

Dej mi to zrcadlo, v něm budu čist. —

Nic hlubší vrásky? Hoře vráželo
 do této tváře mé tak hojných ran,
 a hlubších jizev neučinilo? —

Sklo lichotné! jak moji stoupenci
 v mém daření, tak mámiš mne i ty.

Zda ta to byla tvář, jež každý den
 pod krovem domu deset tisíc lidí
 drživala? Zda ta to byla tvář,
 jež jako slunce slnila diváky?

Tat byla *tvář*, před níž se *tvářilo*
 tak mnohé bláznovství, až k posledu
 se vzdorně na ni *tváří* Bolingbroke?

Jen křehká sláva svítí v tváři té:
 jak sláva jesti křehká, tak i tvář;

(Praští zrcadlem o zem.)

zde leží, na sto střepů rozbitá. —
Hle, němý králi, z hry té učení,
jak rychle žal můj tvář mou rozkotal.

Bol. Stín žalu vašeho byl rozkotal
stín vaši tváře.

Kr. Rich. Opakujž mi to!
Že mého žalu stín? Ila, nechať vidím! —
Ba pravda, všechen žal můj leží vnitř,
a zevnitřní ty nářkův úkazy
jen stinem neviděného jsou žalu,
jenž ticho dme se v duši trýzněné:
tam leží podstata; a díky, králi,
za velkou lásku tvou, že's nedal mi
jen k nářku příčiny, leč učil cestě,
jak nad příčinou také bédovat.
Za jeden prosím vděk, pak jdu a víc
vás neobtěžím. Zda jej obdržím?

Bol. Jmenujte jej, můj strýče spanilý!

Kr. Rich. „Můj strýče spanilý!“ Ba větší jsem
nad krále: neboť když jsem králem byl,
mně lichotili pouze poddaní;
kdež nyní poddaný jsem, král zde sám
mně lichotí. Když tak jsem veliký,
tož potřebí mi není, prositi.

Bol. Nuž, žádejtež!

Kr. Rich. A zda to obdržím?

Bol. Ba obdržíte.

Kr. Rich. Pak dovoltež, bych šel.

Bol. A kam?

Kr. Rich. Kam chcete koliv, jenom s očí vám.

Bol. Ať někteří jdou z vás, ho *provodit*
do Towru.

Kr. Rich. Ó jak dobře! *Provodit!* —
Jste *sprovodiči* vy, jenž krále pádem
pravého vystoupáte zběhlým řádem.

(*Odejdou král Richard, někteří pánové a stráž.*)

Bol. V budoucí středu slavně klademe
svou korunaci: buďtež, pánové,
k ní připraveni.

(Odejdou všickni, krom opata, biskupa Carlilského a Aumerla.)

Opat. Hru přežalostnou jsme zde viděli.

Bisk. Žal teprv nastane: neb od dětí,
jež posud nezrozeny, tento den
co trní ostře bude pocitěn.

Aum. Posvátní kněži! není cesty žádné,
zem spasit od poskvrny zkázy pádné?

Opat. Než, pane, přímo zjevím smysl svůj,
musíte Svátost přijmout nejen na to,
že skryjete — co ve hrob — záměr můj,
však též, že vykonáte, cokoliv
mně vymysleti udá příhoda.
Na brvách vašich vidím nelibost,
žal v srdcích, v očích slzy v důstatek:
do mého domu pojdte k večeři,
a zjevím návrh, jehož provedení
nám všechněm zjedná dobu zveselení.

(Odejdou.)

Jednání páté.

Výjev první.

Londýn. Ulice vedoucí k Towru.

Vystoupí královna a družina.

Králov. Tou cestou půjde král; *ta* cesta jest ku věži, vystavěné neblaze od Julia Caesara, ⁴⁸⁾ kamž manžel můj v křemelné lůno k vazbě odsouzen hrdého Bolingbroka výrokem. Zde odpočinme, odbojná-li zem ta k odpočinku pro choť pravého má krále svého místo nějaké.

Vystoupí král Richard a stráž.

Leč ticho! hleďte! či radš nehleďtež, jak vadne krásná růže má; však přec hle, vzhůru hleďte, byste litostí se rozplynouce v rosu, k čerstvotě jej myly věrné lásky slzami. — Ach obraze ty, Troja bývalá kde stála; vzore cti; a hrobko ty Richarda krále, ne král Richard sám; překrásný byt hostinský! má žal, si nepodoben, v tobě bydleti, kdež velesláva hostem krčmy jest?

Kr. Rich. Ty žalu nedruž, choť spanilá; tím přirychliti nechtějž konce mého:

ó uť se, dobrá duše, mysliti,
 že předešlý náš lesk byl šťastný sen,
 z kterého procitlým nám pravdivost
 se toho, čím jsme, nyní zjevuje.
 Jsemť, drahá, kruté *nouze* pobratím, ⁴⁹⁾
 s *tou* svazku dodržím až do smrti.
 Spěš do Francouz a zavři v některý
 se klášter: — zjednej život nábožný
 tam v novém světě korunu nám zase,
 jež ve světském nám sražena zde čase.

Králov. Jakž? jest můj Richard změněn, se-
 slaben

ne tělem pouze, leč i myslí svou?
 Zda Bolingbroke též rozum svrhl tvůj?
 zda byl až v srdci tvém? Lev, když umírá,
 vymejkne tlapu svou a raní zem,
 jiného-li nic nelze, ve vzteku,
 že přemožen: a ty jak děcko chceš
 brát měkce kázeň? metlu líbati?
 a vzteku s pokorností sníželou
 se lisat, jenž jsi lev a zvířat král?

Kr. Rich. Ba v pravdě zvířat král; neb kdyby
 byli

čím jiným, nežli zvěří, byl bych já
 do této chvíle šťastný lidí král.
 Ó dobrá královno ty bývalá,
 do Francie se chystej: myslí sobě,
 že mrtev jsem, že se mnou zde se loučíš,
 co na smrtelném loži, naposled.
 Za nudných nocí v zimě u starých
 sedávej dobrých lidí při krbu,
 a vypravovat od nich dávej si
 o žalných časech dávno bývalých;
 a než dáš „dobrou noc“, ty vypravuj
 na strasti záměnu o truchlivém

jím pádu mém, ⁵⁰⁾ a nato odešliž
 plačící posluchače na lože.
 Ba, bezcitné ohárky souhlasit
 též budou s mutným zvukem dotklivě
 tvé řeči, v litosti pak vyslí
 svůj oheň, a buď v uhlí černavém
 buď v popeli svém budou truchliti
 pro sesazení krále pravého.

Vystoupí Northumberland s družinou.

North. Nuž pane, rozmyslil se Bolingbroke:
 do Pomfretu musíte, ne do Towru. —
 Vám, kněžno, zařizeno s největším
 se do Francie dáti spěchem.

Kr. Rich. Northumberlande, řebříku ty, jímž
 na trůn můj, vznášeje se, Bolingbroke
 vystoupá! nesestárne o mnohou
 čas více hodinu než tu, a vřed,
 se hnusným hřichem podebíraje,
 propukne hnisem. Myslit budeš ty,
 že, byt on — říši děliv — půl ti dal,
 to příliš málo, kde's mu *ke všemu*
 byl pomohl; on myslit bude pak,
 že ty, kdež cestu ku vsázení znáš
 bezprávných králův, novou cestu zviš,
 bys, dosti málo puzen, s urvaného
 jej rovněž trůnu strhl po hlavě.
 Neb bohaprázdných přátel láska v strach
 se obrací, strach v zášti, a to záští
 hned jednoho hned oba v nebezpečí
 a ve smrt chvací podle zásluhy.

North. Má vina na mou hlavu! a s tím konec!
 Žehnejte již se v rozchod; neboť hned
 musíte pryč!

Kr. Rich. Dvakráté rozveden! —

Rušíte dvojí sňatek, zlosyni :
 ten, kterýž mezi mnou a korunou,
 a druhý mezi mnou a chotí mou. —
 Necht přísahu odlibám mezi mnou
 a tebou ! ne však ; neboť polibek
 ji utvrdil. Northumberlande, ty
 nás rozveď : v sever já, kde sychravost
 a nemoc žírá pásno ; žena má
 do Francouz — odkud, byvši v oslavení
 sem vypravena, přišla v ozdobení
 co květen libý — odeslána zpátky,
 jak „o všech Svatých“, či v den nejvíc krátký.

Králov. Mám jíti ? od tebe být loučena ?

Kr. Rich. Ba rukama i srdcem, milená !

Králov. Nás oba puďte, pusťte se mnou krále !

North. ⁵¹⁾ Tot ovšem láska, moudrosti však
 v mále.

Králov. Tam tedy jít mne nechte, kam on kráčí !

Kr. Rich. Když dva, u společnosti jsouce, pláčf,
 jen jednu činí žalost. ⁵²⁾ Vdálená
 ve Francii žel mne, zde tebe já ;
 jest lépe dále, nežli blízko dlíti,
 když nelze spolu blížeji si býti.
 Jdi, cestu vzdechy měř, já v bédování.

Králov. Dle délky cesty — dlouhé bude lkání.

Kr. Rich. Na krátké cestě své vzdech v jednom
 kroku zdvojm,

a cestu nastavím přetěžkým srdcem svojím.

Nuž pojďme, zkrátme s žalem namlouvání,
 jenž, když nám snouben, dlouhé má trvání !
 Necht ústa naše zavře políbení,
 by němé bylo naše rozloučení :
 a tímto, dávaje již tobě své,
 na vzájem sobě beru srdce tvé.

(Libajt se.)

Králov. Ó vrat mi *mé!* zlé loučení by bylo,
si brát tvé srdce, by se umořilo.

(*Libají se opět.*)

Tak, zas mám *své*; buď nastoupena draha:
je žalem umořit, má budiž snaha!

Kr. Rich. Ó kterak lásky plné toto dlení
nám zármutek náš ve veselost mění!

Nuž, ještě jednon tobě: budiž zdráva;
co zbývá, o tom strast ať zvěstí dává!

(*Odejdou.*)

Výjev druhý.

Londýn. Světnice v palácu vévody
Yorského

Vystoupí York a vévodkyně.

Vévodk. Můj choti, pravil jste, že ostatek
mně dopovíte, — když vás nutil pláč
ve zprávě přestat o tom, — jaký příchod
dvou našich strýčků do Londýna byl.

York. A kde jsem zůstal?

Vévodk. Při té truchlivé
přestávce, choti můj, kde surové
a nezvedené ruce s výši oken
na krále Richardovu hlavu prach
a smeti házely.

York. Nuž vévoda,
jak jsem již pravil, velký Bolingbroke,
na bujném seděl oři ohnivém,
jenž baživého jezdce zdál se znát,
si volným, statným krokem šlapaje,
kdež všechen jazyk volal: „Žehnej Bůh
tě, Bolingbroku!“ Dalof mysliti
se téměř, že i okna mluvila,

[*tak* mnohé chtivé hledy ⁵³⁾ mladých starých
 skrz vyhlidky na jeho obličej
 své žádostivé oči střílely,]
 a že i zdi ty všechny s koberci
 pestrými hlasem jedním mluvily:
 „Chraň tebe Ježíš! vítej Bolingbroku!“
 Při čemž on s jedné strany ke druhé
 se obráceje, s hlavou nekrytou
 a níže, než hrdého hřeben oře,
 k nim takto mluvil: „Díky vám, rodáci!“
 Tak pořád čině bral se okolo.

Vévodk. Ach Richard ubohý! kde *on* jel zatím?

York. Jak oči lidí v divadle, když herec
 oblíbený odchází s jeviště,
 se vlašně mají k tomu, který hned
 vychází po něm, jeho žvástání
 za nudné majíc: rovným způsobem,
 ba s větší pohrdou se oči lidí
 na Richarda čackého ⁵⁴⁾ mračily.
 Nižádný nevdech': „Zachovejš ho Bůh;“
 nižádný jazyk vesel domů jej
 nevítal, ale prach mu na hlavu
 byl házen svěcenou, jež setřesl
 v tak měkkém hoři (kdež mu v tváři úsměch
 a slzy neustále válčily
 co znaky trpělivosti a žalu),
 že, kdyby Bůh — za velkým záměrem —
 tak nebyl srdce lidí zocelil,
 by byly mocí zplynout musily,
 a sama surovost ho litovat.
 Leč nebe mělo v těchto příhodách
 svou ruku; s jeho vůlí vznešenou
 nám dlužno spojit mysl ztěšenou.
 Jsme slibem Bolingbroku poddaní,
 já jeho hodnostem vždy oddaný.

Vévodk. Tu jde můj syn Aumerle.

York.

„Aumerle“ to *byl*;

však není víc, že býval přítelem
Richardovým: a, choť, odtud již
musíte „Rutland“ jemu říkatí. ⁵⁵⁾

Já v parlamentu jsem se zaručil,
že nově zvýšeného krále on
vždy věrný bude manstvím poddaný.

Vystoupí Aumerle.

Vévodk. Buď vítán, synu můj. Kdož nyní jsou
ty fialky, jež v lůno zelené
sypány vesny nově nastalé?

Aum. To nevím, paní, aniž mnoho dbám;
Bůh ví, že bych byl stejně tomu rád,
být jednou čili žádnou.

York.

Dobře se

v to nové času jaro vpravte jen,
ať *před* rozkvětem nejste posečen.
Co z Oxfordu nového? zdali posud
ty slavnosti a kolby trvají?

Aum. Tak tomu, pane, pokud známo mi.

York. Rád byste tam, však vím.

Aum. Tak hodlám, nebrání-li Bůh.

York. Jaká to pečet, jež ti z ěader visí?

Ha, bledneš? Pismo to chceš viděti.

Aum. Nic, pane, není.

York.

Tedy podívat

se každý může. Chceš mít vůli svou;
chceš vidět pismo.

Aum.

Prosímť, Milosti,

mně prominout; jest malé váhy věc,
kteroužto z jistých příčin nechtěl bych
by někdo viděl.

York.

Kterouž vidět *já*

chci, pane, ⁵⁶⁾ z jistých příčin. Bojím se,
ba bojím . . .

Vévodk. Čeho vám se báti jest?
Nic není nežli úpis, ježto on
dal od sebe pro ozdobný svůj šat
na slavný den.

York. Jak? úpis *sobě sám*?
Co jemu úpis, jež *sám sobě* dal?
Ty ženo blázníš. — Chlapče, písmo sem!

Aum. Odpusťte, prosím: ukázati vám
je nemohu.

York. Chci já mít vůli svou:
i pravím, chci to písmo viděti

(*Uchvátí je a čte.*)

Ha zrada! podlá zrada! — lotře ty,
a zrádce! otroku!

Vévodk. Což, choti můj?

York. Hej, kdo kde jest? (*Vejde sluha.*)

Sedlejte koně mého!

Pro Boží spásu! jaká zrada to!

Vévodk. Můj choti, co to jest?

York. Sem boty mé!

Nuž já řku, ať mi kůň jest osedlán! —

(*Odejde sluha.*)

Tož jak jsem živ, na čest i věru mou,
já toho lotra udám.

Vévodk. Což pak jest?

York. Již ticho, ženo zpozdlá!

Vévodk. Však tichá nebudu. — Co jest, Au-
merle? ⁵⁷⁾

Aum. Ó máti dobrá, upokojte se;
více není, než co splatím ubohým
svým životem.

Vévodk. Tvým splatit životem?

York. Přineste boty! Ke králi chci jít.

Vystoupí sluha s botami.

Vévodk. Aumerle, udeř jej! — Jsi zaražen,
mé dítě ubohé! — Pryč, zlosynu!
a nikdy víc mi nechoď na oči! —

(Odejde sluha.)

York. Sem, pravím, boty mé!

Vévodk. Co, Yorku, činit chceš?
Skrýt nechceš chybu toho, jenž je tvým?
Zda máme více synů? čili jsme
dle toho, že jich míti budem víc?
Zda dobrou rodný věk můj nezprahl?
a ty mi spanilého syna chceš
v mém stáří vzíti a mne oloupit
o jméno blahé matky? Není-li
ti podoben? zda není vlastní tvůj?

York. Ty, ženo nemoudrá i zpozdilá,
chceš zatajiti černé spiknutí?
Zde dvanáct jich, co Svátost přijali
i zapsali se vzájem vlastní rukou,
že krále v Oxfordu chtí usmrtit.

Vévodk. Onť nemá s nimi býti; zadržíme
jej zde: a což mu potom do toho?

York. Pryč, ženo zpozdilá! byt dvacetkrát
mým synem býval, udal bych ho přec.

Vévodk. Ó kdybysi byl pro něj postenal,
jak já, víc útrpnosti bysi měl!

Již znám tvou mysl: podezření máš,
že loží tvému nevěrná jsem byla,
a že on bastard, ne tvůj vlastní syn.
Ó drahý Yorku, drahý manžele,
tak domnívat se nechtějš; neboť jest,
jak komu možno, tobě podoben!
Mně není podoben, i nikomu
z mých příbuzných, a přec jej miluji.

York. Jdi pryč mi z cesty, ženo zpírává!

(*Odejde.*)

Vévodk. Za ním, Aumerle! sedniž na jeho
již koně: pobádej ho ostruhou
ku spěchu, abys u krále byl *před* ním;
tam, než tě udá, žádej za milost!
Jdu já hned za tebou: ač letná jsem,
tak rychle doufám jeti na koni,
jak York; a se země dřív nevstanu,
až Bolingbroke ti promine. Pryč! pryč!

(*Odejdou.*)

Výjev třetí.

Windsor. Světnice na hradě.

*Vystoupí Bolingbroke jakož král; Percy a jiní
pánové.*

Bol. Zda nikdo o nezdárném synu mém
mi říci neví? Již tři měsíce
jsou plné, co jsem naposled jej viděl.
Visí-li nad námi mor nějaký,
toť on tím jest. Bůh ví, že milerád
bych měl, by, pánové, byl nalezen.
Hleďtež po Londýně, v hospodách;
neb tamo prý se schází každý den
se zpustlou nevázanou čeledí,
ba s tou prý, jaka čihá v ouvozech,
a stráže bijíc loupí pocestné;
kdež, fučík mladý, klouče zženštilé,
pokládá sobě za čest, ochrany
poskýtati té luze zhýřilé.

Percy. Já, milostivý pane, viděl prince,
as dva dni tomu; a dal jsem mu zprávu
o kolbách, ježto v Oxfordě se slaví.

Bol. Co k tomu pravil hýsek?

Percy. Dal odpověď, že přijde do láznice,
tam s nejsprostší že stvůry sešklubne
si rukavičku a ji nositi
co fábor bude; tím že s koně chce
nejsilnějšího kolce sraziti.

Bol. Tak zpustlý jako smělý; v obojím
však vidím jiskry lepší naděje:
tu starší věk snad šťastně vyplní.
Leč kdo to zde přichází?

Vystoupí Aumerle ve velkém klopotu.

Aum. Kde jest král?

Bol. Co strýčku našemu, že divě tak
upírá zrak?

Aum. Bůh Vaši Milost chraň!
Vás prosím Majestát, bych promluvit
směl s Vaší Milostí zde samotén.

Bol. Odstuptež a nás nechte v samotě. —

(Odejdou Percy a pánové.)

Nuž tedy, jakou věc má strýček náš?

Aum. *(klekne).* Má kolena ať navždy vrostou v zem,
v mých ústech lípej k patru jazyk můj,
nemám-li milost, nežli povstanu
či promluvim.

Bol. Zdaž byl ten přestupek
jen obmyšlen? či byl již vykonán?
Když *první* pouze, byl i mrzký byl,
odpouštím, bych tvé lásky vydobyl.

Aum. Pak dovoltež mi klíč tu otočit,
by nikdo nepřišel, než domluvim.

Bol. Měj vůli svou.

(Aumerle zavře dveře.)

York *(venku).* Můj kníže, chraň se! budiž ostražen;
neb velezrádce máš tam u sebe!

Bol. (tasi). Aj lotře, neškodným tě učiním.

Aum. Svou zadrž pomsty ruku: nemáš proč se bát!

York (venku). Již, králi, dvěře otevřiž,
jenž směle-zpozdilý se bezpečíš!

Mám z lásky v tvář ti zradou mluvit?

Již dvěře otevř, sic je vyrazím.

(*Bolingbroke otevře dvěře.*)

Vystoupí York.

Bol. Což, ujče? mluvtež! Oddechněte pak!
i vypravujte, kterak blízké nám
jest nebezpečí, bychom ozbrojit
se mohli a mu vstoupit v ústřety!

York. Čti písmo to, a budeš zradu znáti,
o níž mi pro chvat nelze zprávu dáti.

Aum. Při čtení vzpomeň na slib minulý!
Mně toho žel: zde jméno nečti mé;
neb srdce není spiklé s rukou mou.

York. Však, lotře, bylo dřív, než ruka tvá
je psala. — Králi, já to zrádci vytrh'
ze záňadří: ne láska, pouze strach
žel jeho plodí. Nic ho nelituj,
by tvá se litost hadem nestala,
jenž uštkne srdce tvé.

Bol. Ó seredné
a mocné, opovážné spiknutí! —
Ó věrný otče syna zrádného!
ty jasný, čistý zdroji stříbrný,
z kterého proud ten cestou bahnitou
svůj vedl běh a sám se zakalil!
Tvůj přetok dobra v zlé se obrací;
a dobroty tvé hojnost omluvou
má tvému synu nezdárnému být
za smrtinosnou tuto poškrvnu.

York. Tož moje ctnost má nepravosti jeho
být svůdnicí?! a máš on potupou
svou promrhati moji poctivost,
jak marnotratní činí synové
se zlatem otců skrblych?! Žije čest
má jen, když hanba jeho mrtva jest;
můj život hanbou jeho v posměch dán,
mne vraždiš, život-li mu zachován:
ten daruješ-li jemu, žije zrádný,
kde muž umírá, věrností svou řádný.

Vévodk. (venku). Ach, pro Bůh! pusťte mne
tam, kníže můj!

Bol. Jaký to skřeko-hlasý prosebník
tím křičí pronikem?

Vévodk. To žena jest,
tvá strýna, králi veliký, to já.
Slituj se, otevři, abych promluvila;
žebračka prosí, co dřív neprosila.

Bol. Náš vážný výjev změněn, by se hrál
kus nyní jiný „Žebračka a král“. ⁵⁸⁾ —
Svou matku vpusťte, strýčku nebezpečný:
vím, prosit jde za hřích váš nestatečný.

York. Ty odpustiš-li, kdokoliv at žádá,
tvá milost k tomu hříchu nových skládá.
Zdráv zbytek, vředný oud když odraziš;
jej necháš-li, vše druhé nakaziš.

Vystoupí vévodkyně.

Vévodk. Ó králi, nevěř muži bezcitnému,
prost lásky k sobě, nemá jí k jinému.

York. Ty zbrklá ženo, co chceš tady brojit?!
Chceš prsem starým znovu zrádce kojit?

Vévodk. Aj ztiš se, milý Yorku! — Slyš mne,
králi!
(Klekne.)

Bol. Povstaňte, strýnko!

Vévodk. Ne; hlas prosby *stálý*:
chci povždy chodit na svých kolenou,
s blahými nemít dobu blaženou,
až kývna radost vrátíš mi, a vinu
Rutlandu odpustíš, chybnému synu.

Aum. Spojím se kleče s matky prošením

(*Klekne.*)

York. Své věrné oudy kloním *proti* nim.

(*Klekne.*)

Když milost dáš, ať zle se tobě daří!

Vévodk. Zda v pravdě prosí tak? hle, jak se tváří!
zrak jeho neslzi, jen prosbu líčí;
řeč jemu z úst, nám z utroby se klíčí:
on prosí vlažně, by byl oslyšen;
my srdcem, duší, co nám možno jen:
rád zved' by kolena svá mdlá, to znám;
my svá kloníme, v zem až vrostou nám:
klam lichý jen jest v jeho prošení;
leč v našem přímé, věrné horlení.
Ó *naše* prosby předčí! té milosti
jim přej, jak sluší proseb upřímnosti.

Bol. Povstaňte, milá strýno!

Vévodk. Nerci „vstaňte“:

dřív „odpuštění“, potom říkej „vstaňte“!
Kdybych tě — kojná — řeči přiučila,
tvým slovem nejprvším by „milost“ byla.
Jak teď, mi vítán nebyl slova znak;
rci, králi, „milost“: litost uč tě tak!
Ač slovo krátké, nad svou krátkost sladí;
nad všechno „milost“ mluvu krále vnadí.

York. Po francouzsku to řekni, králi můj;
v tvých ústech „pardonnez-moi“ to sluj. ⁵⁹⁾

Vévodk. Zda milosti ty dáváš učení,
jak milosti má zřídít zničení?

Ó necitelný, nesrdečný choti,
 ty samo slovo slovu kladeš proti! —
 Mluv „milost“, v zemi *naši* jak mluvíme;
 francouzským dvojsmyslům nerozumíme.
 Chce mluvit oko, jazyk jemu stroj;
 či s litostivým srdcem ucho spoj,
 by, slyšíc nářků, proseb doléhání,
 tě litost měla k slovu „smilování“.

Bol. Povstaňte, skrýnko!

Vévodk. Neprosím, bych vstala;
 jen za to žádám, by se *milost* dala.

Bol. Odpouštím, jak mi Bůh dejž odpuštění!

Vévodk. Ó šťastný prospěch z mého peklečení!
 Však stonám strachem: opakuj to znovu;
 kdo dvakrát „milost“ vyslovuje, v slovu
 tom nepodává ještě milost *dvoji*,
 on k *jedné* milosti jen sílu poji.

Bol. Odpouštím jemu celým srdcem svým.

Vévodk. Ó bohem na zemi jsi vznešeným!

Bol. Co „věrného“ však svata našeho ⁶⁰⁾
 se dotýče, pak opata i všech
 těch druhých z oné tlupy spolčené,
 ty přímo v patách stíhej záhuba. —
 Přispějte, milý ujče, do Oxfordu
 odřídit vojsko, aneb kdekoliv
 by prorádcové tito trvali:
 ze světa, přísám Bůh, je sprovedím,
 i schopím je, jak jejich skrýši zvím.
 Zdráv buďtež, ujče! — Strýčku, „s Bohem“ vám!
 po matky prosbách — věren buďtež nám.

Vévodk. Pojď, synu „starý“; Bůh tě obnov sám!

(*Odejdou.*)

Výjev čtvrtý. ⁶¹⁾

Vystoupí sir Pierce z Extonu a sluha.

Exton. Zda neznamenal jsi, co řekl král?
„Což nemám přítele, jenž stálý ten
mi sejme strach?“ Zda tak to nebylo?

Sluha. Tať slova jeho.

Exton. „Nemám přítele?“
Tak pravil; dvakrát on tak prohodil,
po sobě dvakrát s důrazem. Či ne?

Sluha. Tak učinil.

Exton. To mluvě, dychtiv na mne pohleděl,
as jakoby chtěl říci „kéž bysi
ty byl ten člověk, kterýž od srdce
by mého tuto ouzkost zapudil!“
Tím na mysli měl krále v Pomfretu.
Již pojdiž, pojď: jsem přítelem já králi,
a jeho soka ruka moje vzdáli. *(Odejdou.)*

Výjev pátý.

Pomfret. Žalář na hradě.

Vystoupí král Richard.

Kr. Rich. Ját napřemýšlel se, jak porovnat
bych svět měl se žalářem, v kterém žiji;
a ješto svět ten tak jest lidnatý
a zde tvor nižádný, než pouze já,
tož nelze mi; — však přec to vykuji.
Má lebka duchu mému chotí buď,
a duch můj otcem: ti dva rozplodí
myšlének stále-rojných rodinu,
a těmi svět ten malý zalidní se
v týchž rozmarech, jak lidmi velký svět;

neb *spokojena* není žádná z nich.
Sám lepší jejich druh, tož myšlenky
o věcech *božských*, různě smíšeny
jsou pochybenstvím, písmo kladouce
i proti písmu samému:
as „nechtež ke mně maličkých“, a zas
„než do království Božího vejíti,
velbloudu uchem jehly snáz projíti.“ —
Ctižádostné myšlenky osnují
nad víru divy: jak by marné ty
a slabé nehty cestu drápaly
skrz křemelová žebra tohoto
zde světa tuhého, těch drsnatých
žaláře mého zdi; a poněvadž
to nelze jim, v své hynou nádheře.
Myšlenky *klidu-chtivé* lahodí si,
že nejsou první štěstí otroci
ni poslední; jak hloupí žebráci,
co v kladkách sedíce tím těší hanbu,
že mnozí v tom již seděli a jiní
též budou muset: a v tom myšlení
jakousi nacházejí úlevu,
nesouce vlastní bídu na znaku
těch, kteří jindy stejné snášeli.
Tak na mnohé sám hraji osoby,
ač žádnou k spokojení. Dobou svou
i králem bývám; tu však zrada mne
nutivá toužit, bych byl žebrákem,
a tím též jsem: leč nouze drtivá
mi vnuká, že jsem líp se měl co král,
a král jsem zas; pak myslím znenáhla,
že s království mne svrhl Bolingbroke,
a hned nic nejsem. — Ať jsem čímkoli,
však ani já ni jiný kdokoliv,
jinak-li člověk, neuspokojí

se ničím, leč až *tím* se utiší,
že není ničím. —

(Hudba.)

Zda mi slyšet hudbu?

Hej! hleďte *časomíry*! — Kterak hudba
se trpčí sladká, když se ruší čas
a pravé *míry* v ní se nehledí!

Tak s hudbou lidského jest života.

A zde tu bystrost ucha mám, že miru
zlou stíhám struny špatně laděné;
pro skladnost vlády své i času svého
jsem neměl ucha, abych poslechl,
jak pravý čas můj zle jest porušen;

já mařil čas: čas nyní maří mne.

Neb nyní čas jest ze mne učinil
své počítací sobě hodiny:

mé myšlenky jsou minuty, a ty
mým povzdycháním lukají svá čísla

v mé oči, v zevnější to ciferník,

kamž jako ukazovač pořád můj

prst miří, slzy utíraje z nich;

nuž, a ten zvuk, jenž hlásá, kolik hodin,
jest zaúpění hlasité, a to

v mé srdce bije, které cimbál jest.

Tak vzdechy, slzami a úpěním

se značí minuty, čas, hodiny.

Však *můj* čas pobíhá mi úkvapem

v hrdobné Bolingbroka rozkoši,

kdež já zde stojím zpozdlý, co panák

na jeho hodinách. ⁶²⁾ Ta hudba činí

mne šíleným: ať více nezvučí;

neb ačkoliv *ta* opět k rozumu

pomohla šíleným, mne moudrého,

jak podobno, šilencem učiní.

Přec blažen v srdci buď, kdo mi ji dává:

zjev lásky jest; a láska k Richardu
šperk vzácný jest v tom světle všezlobném.

Vystoupí stajní sluha.

Stajní sl. Zdráv, kníže královský! ⁶³⁾

Kr. Rich. Mějž díky, peere statný!

Levnější z nás — o deset grošů špatný.

Kdo jsi? a kterak jsi se dostal sem,

kamž nepřichází nežli škaredý

ten pes, co přináší mi potravu,

by zdloužil život zlému osudu?

Stajní sl. Já, králi, býval štolba chudobný

v tvé konírně, když králem ještě's byl;

jda cestou do Yorku, jsem s velikou

nesnází dovolení konečně

si vydobyl, bych mohl pohledět

na jindy královského pána tvář.

Ó jak mé hryzlo srdce, když jsem viděl

v Londýnských střídách v den korunování,

an Bolingbroke jel na Berberském tise,

tom oři, ježž tak často's obkročil,

a ježž jsem vycvičil tak bedlivě.

Kr. Rich. Na Berberském že jel? Ó vypravuj
mně, milý příteli: jak pod ním šel?

Stajní sl. Tak pyšně, jak by půdou pohrdal.

Kr. Rich. Tak pyšně, že mu na hřbetě byl
Bolingbroke?

A mrcha ta z mé ruky královské

chléb žrávala; ta ruka pyšného

jej učinila, že naň tláskala.

Zda neklopýtnul? zdali nepadl

(když pýcha pád předchází)? nezlomil

on vaz pyšnému muži onomu,

jenž jeho hřbet si mocně osvojil?

Leč odpusť, oři! proč ti zlořečím,

kdež — k tomu stvořen, bysi podroben
 byl člověku — se zrodil's k nošení?
 Jáť neučiněn ořem nosím břímě
 co osel, jejžto sápe ostruhou
 a týrá cválající Bolingbroke.

Vystoupí žalářník s jídlem.

Žal. (ke stajnému sluhovi). Pryč, brachu! dél zde
 není místo tvé.

Kr. Rich. Jdiž, jsi-li myslí ke mně laskavé!
Stajný sl. Co nesmi jazyk, mluví srdce mé.

(Odejde.)

Žal. Zda, pane, libo vám, si z toho vzít?

Kr. Rich. Dřív okus, jak jsi zvyklý činiti.

Žal. To nesmím, pane; neboť sir Pierce Exton,
 jenž nedávno sem přišel od krále,
 mně velí na opak.

Kr. Rich. Již k řasu Jindřich Lancaster! ty
 též!

Dochází trpělivost! dost mi toho!

(Udeří žalářníka.)

Žal. Pomoc, pomoc, pomoc!

Vystoupí sir Pierce z Extonu a sluhové, ozbrojení.

Kr. Rich. Co to! Co smrti s přepadem tím
 hrubým?

Tvá ruka, lotře, sama smrti tvé
 podává nástroj.

(Vyrva jednomu zbraň, jej zabije.)

Jdiž, jiné místo v pekle vyplnit!

(Zabije jiného; Exton ho na zem srazí.)

Ať nehasnoucím hoří plamenem
 ta ruka, jež tak osobu mou klácí!
 Tvá, Ext'ne, divá ruka brudně mrví

zem královu tou královskou zde krví. —
Má duše, vzhůru! v sídlo na nebesa,
když tělo hmotné vezde k smrti klesá!

(Umře.)

Exton. Pln krve královské, jak v mysli *statný*:
já prolil obojí; ó kéž by špatný
můj nebyl skutek! A však touto dobou
týž das, jenž říkal, že to není zlobou,
mně praví, že co ode mne konáno,
jest do kroniky v pekle znamenáno.
Mrtvého krále k živému chci vzíti; —
vy vezmouc druhé, hleďte v hrob je skryti.

(Odejdou.)

Výjev šestý.

Windsor. Komnata na hradě.

*Slavné zatroubení. Vystoupí Bolingbroke a York
s pány a komonstvem.*

Bol. Můj milý ujče Yorku, novina,
již posledně slyšíme, tato jest,
že buřičové ohněm zničili
nám město Cicester ve Glostershiru;
však jsou-li chyceni či pobiti,
tož neslyšíme.

Vystoupí Northumberland.

Vítán buďtež nám,
Mylorde! Jaké máte noviny?

North. Nejdříve k posvátné ti hodnosti
vše přeji blaho. Další novina
jest ta: — já do Londýna poslal hlavy
Salisburyho, Spencera, Blunta i Kenta:

leč jakým způsobem jich pochytláno,
v *tom* listu širou mluvou na jev dáno.

(*Podává mu list.*)

Bol. Mé díky, milý Percy, za tvé snahy!!
tvým zásluhám buď odplaty zisk drahý!

Vystoupí Fitzwater.

Fitz. Můj panovníku, do Londýna jsem
z Oxfordu poslal hlavy Brokasa
a sir-Beneta Seely-ho, též dvou
ze zrádců nebezpečně spolčených,
kteřížto obmýšleli ohavně
tě skácet v Oxfordu.

Bol. Fitzwatře, paměť má buď snahám tvým!
jak zásluhy tvé vzácné, dobře vím.

Vystoupí Percy s biskupem Carlilským.

Percy. Úhlavní spiklý, opat Westminsterský,
svou myslí teskliv, tížen svědomím,
sám tělo své byl hrobu odevzdal;
však živ zde Carlil', aby královského
za pýchu slyšel výrok soudu tvého.

Bol. Carlile, tobě tento výrok můj:
zvol si kdes tichý posvátný byt svůj,
nad onen, jejžto máš! Tam živ buď v slasti,
až klidně doživ, skonáš prázděn strasti.
Ač mým jsi vždy se nepřitelem zval,
cti vyšší lesk jsem v tobě znamenal.

Vystoupí Exton s pomocníky, nesoucimi rakev.

Exton. V té rakvi, velký králi, vzdávám tvůj
strach pohřbený. V ní leží, neživý,
sok mocí svou nad míru hrozivý:
zde Richard Bourdeaux, tobě přinešen.

Bol. Však, Ext'ne, nemějž dík za skutek ten:
jím hanu vrhl's rukou k vraždě smělou
na hlavu mou i na zem tuto skvělou.

Exton. Já na vaši to činil náповěd.

Bol. Jed kdo mít musí, nemiluje jed:
ni tebe já; ač přál sem smrti jemu,
přec vrahu záští, láska vražděnému!
Mějž vinné svědomí za práci svou,
ne slovo dobré mé, ni královskou
mou přízeň. S Kainem těkej stínem noci,
svou hlavu nezjevuj dnů jasných moci! —
Ó věřte, pánové, v mé duši žal,
že krev mne kropila, bych vyrůstal:
již pojdte, truchlost svou s mým želem spojte,
bez odkladu se v černý smutek strojte.
Za úkol pouti buď mi Země Svatá,
by s hříšné ruky mé krev byla sňata.
Již za mnou! tvář zde po mně kalte jasnou,
slzíce za tou rakví příliš časnou!

(Odejdou.)

P ř i p o m e n u t í.

V základě „Richarda II.“, kterážto tragédie dvě poslední léta panování téhož krále a první rok vlády Jindřicha IV. v sobě zahrnuje, šel Shakespeare opět za Holinshedovou „History of England“, uchýliv se od ní zde onde v té míře, v jaké se to v prospěch dramatického umění potřebným býti vidělo. Že by Shakespeare také Samuelovy epické básně („občanské války“ za předmět mající) byl na některých místech použil, jest domněnka Knightova, které však na slabém spočívá důvodě. Z drobných na nás došlých zpráv seznati jest, že vedle Shakespearova „Richarda II.“ ještě *dvoji* divadelní vzdělání téhož předmětu od neznámých skladatelů stávalo. Jedno z obou jest ono, které za příčinou svého provozování r. 1601 nabylo politické významnosti. Jak známo, měl sir Gilly Merick účastenství v odvážlivém spiknutí, jež hrabě Essex ku svržení královny Alžběty zosnoval, a byl proto i odpraven. Za vinu se mu při tom kladlo, že dal pro přípravu mysli spiklých večeří před zbouřením provozovati kus o svržení krále Richarda II.; a že — když na to vybídnutí namítáno bylo se strany herců, kterak by se jim na ten „zastaralý kus“ málo diváků sešlo — nahrazeno jim bylo čtyřicet šillingů za nedostačení příjmu. Více věcí mluví

pro to, že kus ten nebyl Shakespearův Richard II., a že společnost, která jej na zámluvu, nevědouc ovšem o tajném záměru, provozovala, nebyla herecká společnost našeho básníka. — O jiném kuse téhož předmětu, jež o deset let později provozovala Shakespearova společnost *vedle* Shakespearova dramatu, zmiňuje se doktor Symon Forman ve svém denníku, o kterém již v Připomenutí k „Cymbelínu“ řeč byla. — Za dobu sepsání naší tragédie přijal Malone rok 1593, Chalmers rok 1596; vnitřní důvody, jako zejména těsná příbuznost její s „Králem Janem“ ve slohu i verši, dávají souditi, že ji básník nedlouho před r. 1597 sepsal, v kterémž poprvé v kvartu (nakladatel: Andrew Wise v Londýně) vyšla. Po tomto prvním následovalo ještě za života Shakespearova trojí vydání kvartové, totiž roku 1598, 1608 a 1615; dvě poslední z nich obsahují „nové přídavky scény parlamentní a svržení krále Richarda“, které ve dvou prvních vydáních nejsou. Že celá ta scéna (ve IV. jednání) ve dvou vydáních 1597 a 1598 vynechána jest, jen tím se vysvětluje, že — ač ji v nevyhnutelné celistvé spojitosti hned prvotně Shakespeare sepsal — asi od censury byla přeškrtnána, nemohouc býti provozována za živobytí královny Alžběty (rozhoršené na to, že byl papež Klement VIII. 1596 proti ní ku zbrani vybídnul poddané její). Viděti se na výstrahu obdobný příběh se spisem jiným. Dějepisec dr. Heyward vydal totiž 1599 své Děje prvního roku vlády Jindřicha IV. (*Life and raigne of Henry IV.*), které vlastně nejsou nic jiného, než děje sesazení Richarda II.; kniha však takovou nelibost u dvora způsobila, že byl spisovatel od hvězdné komory odsouzen do žaláře. Roku 1608, když král Jakub na trůnu upevněn byl a bázeň před vnitřními nepokoji a nepřátelskými vpády zmizela, nemusel se ani Shakespeare ani divadelní správce a knihkupec více obávati,

že dotčená scéna mocnáři nelibá bude, a protož r. 1608 již vytištěna se nachází. Do foliového vydání sebraných dramát Shakespearových od r. 1623 přešel „Richard II.“ ze čtvrtého vydání kvartového; stojí tam na druhém místě her historických str. 23 — 45, již do jednání a výjevů rozdělen.

P o z n a m e n á n í.

Str. 2. ¹⁾ „Příliš dobrý“ pro zradu, totiž příliš slavný rodem, než abys měl býti zrádcem.

Str. 4. ²⁾ Nobl, zlatý peníz v ceně asi šesti šillingů. Srov. Richard III. 1, 3; poznamenání 11 ke str. 18.

Str. 4. ³⁾ „Smrt Glostrovu“; byl to Tomáš Woodstock (nejmladší syn Edwarda III. a ujec Richarda II.), zardousený r. 1397 v Kaletech.

Str. 5. ⁴⁾ „Pro Kalais“ t. j. jakožto žold anglické posádce v Kaletech. — Hned na to „zřejmý účet“ dle Payne-Colliera „a clear account“. Tomáš vévoda Norfolk a Edward hrabě Rutland (vévoda Aumerle čili Aumale v tom dramatu), zván tak od města téhož jména v Normandii, *Albemarle*) obdrželi r. 1395 uložení, aby se odebrali do Franconz a se pro krále Richarda II. ucházeli o Isabellu, nejstarší dceru Karla VI., kteréž tenkrát šlo teprva na osmý rok. Richard se s ní co dítětem zasnoubil rok nato v Kaletech z příčin politických. — Několik řádků dále „k níž přísahal jsem“, totiž povinen, pomstíti bratrovu smrt.

Str. 7. ⁵⁾ „Harry“ tolik co Jindřich (totiž Bolingbroke).

Str. 7. ⁶⁾ „Jest živo“. Z nedobrého čtení toho místa povstal i chybný výklad. *That* se vztahuje k *name* (tedy: *that, despite of death, lives upon etc.*) a nikoliv k *death*; toto bludné čtení zavedlo u př. Wielanda, vyčítati zde

Shakespearovi „einen jämmerlichen Einfall“: výčitek však padá na opak na Wielandův výklad, že prý „smrt jest žíra“ na hrobě Norfolkově.

Str. 7. 7) „Lev parda zkrátí.“ Norfolkové měli zlatého leoparda ve svém znaku.

Str. 8. 8) „Ten nástroj“, totiž jazyk; — následující „pohrdání“ padá jak na zotročilý jazyk, tak na Norfolk.

Str. 8. 9) „V krvi Glostra“, t. j. moje příbuznost se zavražděným Tomášem Woodstockem, jak svrchu ku str. 4 poznamenáno. Starý Gaunt naráží dále na to, že i Richard II. měl účastenství při té vraždě.

Str. 11. 10) Tak ve vydání dle textu, jak jej Johnson, Steevens, Reed a Malone spořádali. Některá vydání mají pouze poukázku *Open space* = Volné prostranství. — Též dále během výjevu má dotčené vydání poukázky: „Odebere se na své místo“; „K lordu maršálkovi“ atd., které v jiných vydáních nejsou.

Str. 12. 11) „Dědicům jeho“ (t. j. dědicům krále) dle čtení „his“, které jest zajisté lepší, než „my“ (dědicům mým).

Str. 14. 12) „Co k žertu“, t. j. jako na kratochvil, podobnou k těm, které se u dvora od rytířů konávaly, ku př. rozličnou přestrojí.

Str. 18. 13) „Co můj nepřítel buď zdrav!“ Na ne-
snadném tom místě čítá se jednak „so far as etc.“ (t. j. Norfolku, *dokud* nepřítel byl's můj), jinak „so fare as“ (Zdráv buď co můj nepřítel). Ač se Deliovi a jiným vykladatelům zdá býti první čtení lepší, mám za to, že čtení druhé Tolletovo a Collierovo není as tak nucené, jako Delius soudí. Musí se vzíti na mysl, kterak Bolingbroke králi právě (na křížovou rukovět meče) přísáhati musil, že Norfolkově nikdy nebude přítelem; následkem toho se s Norfolkem co *dále nepřítelem* loučí. (Dle jiného výkladu dalo by se *so far* přeložiti: „Norfolku, *pokud* mému záští sluší.“) Pro „so fare“ atd. svědčí též zpuřná slova, jež Norfolk dí hned nato v odpovědi: „Co ty jsi však“, a „dosti záhy král pykat bude“.

Str. 21. ¹⁴⁾ Půda jizeb dle tehdejšího zvyku postřena bývala rohožkami z rákosí, šáchoří či palaší.

Str. 23. ¹⁵⁾ Poněvadž anglický jazyk nemá skloňovacích východů, mohlo by se druhé *cousin* bráti též v nominativu, jakož sesilující opakování („Jest on náš strýček, strýček“); soudím však, že básník druhé *cousin* klade jakož vokativ, kterým se míní Aumerle, též králi příbuzný. — V třetím řádku nato vyčítá se Shakespearovi zapomenutí, že prý král zde mluví, jakoby *Bushy* byl přítomen, kdežto svrchu udáno „Vystoupí Bagot a Green“, a *Bushy* teprva doleji vchází. Dá se to však dobře srovnati, když se interpunguje: „Ourself and Bushy, Bagot here and Green“; mluví takto král o prvním jakož nepřítomném, kdežto druzí jsou „zde přítomní“.

Str. 24. ¹⁶⁾ Richard II. byl nad míru marnotratný. Při svém zasnoubení se sedmiletou Isabellou prománil třikrát sto tisíc hřiven stříbra — více než ona dostala věnem; v královské kuchyni každodenně 300 lidí strojilo pro deset tisíc osob, které náležely k jeho dvořanstvu; i měl jeden oblek, jejž si dal ze zlata a drahých kamenů zhotoviti v ceně tři tisíc hřiven. Holinshed.

Str. 28. ¹⁷⁾ „Starému Gauntu“. V původním jest zde obtížná hříčka se jménem *Gaunt* a přídavným *gaunt* = hubený, zhuntovaný. Hříčku, kterouž i jazykům anglickému příbuznějším těžko přeložiti (neboť co zde chce ku př. das Gant-Recht, Gant-Haus?), snažil jsem se dáti dosti blízkou assonancí. (Jestliže by ta assonance nestačila, tuším že zde jest náhrada v našich hříčkách *starý* a *starost*, *držela* a *zdržuje*, kterých ani v orig. není.) Podobnou hříčku se jménem *John of Gaunt* vede Falstaff v II. dílu „Jindřicha IV.“ jedn. III., výj. 2. Srov. angl. *haunt* = k obtížnosti býti, „Sen v noci Svatoj.“ 2, 3.

Str. 29. ¹⁸⁾ „Že však světem atd.“ Slova originálu se vykládají buď tak, že k *enjoying but this land* náleží *for thy world* jakož závislá apposice; buď tak, že *for thy world!* jest mezivěta, v kterouž vloženo vykřiknutí. Dle posledního výkladu znělo by přeložení: „Dát do nájmu: a však pro všechnen svět! || když jen tu zemi máš, zda není víc || než hanba atd.“

Str. 30. ¹⁹⁾ „Stáří skřivené“. Kdyby váha starých vydání nemluvila pro podržení „crooked age“ = „stáří skřivené“, nebylo by snad zle s Johnsonem klásti zde „crooked edge“ = „kosa skřivená“, přiměřeně ku „pokosení zvadlého květu“.

Str. 30. ²⁰⁾ „Jest jeho milování jak Her'forda, kdyby nebyl na vyhnání.“ Ve slovech *as Harry* kladena jest od básníka hříčka, možná tím, že v anglickém jazyku nominativ i akkusativ jsou východu stejného. Hříčka toho obtížného místa (poněvadž u nás při osobách východ nominativu „Her'ford“ a akkusativu „Her'forda“ se liší) snažil jsem se opět dáti cestou elliptickou. Slova „jest jeho milování jako Her'forda“ v ústech Yorkových mají dvojí smysl: 1) „Gauntovo milování k vám jest zrovna takové jako Her'fordovo milování k vám“ a 2) „Gauntovo milování k vám jest tak veliké jako jeho milování k synu Her'fordovi“. V mysli a v ústech krále Richarda mají pak smysl první, čili: „Gaunt mne miluje tak velice, jako mne miluje jeho syn Her'ford“, t. j. ani málem.

Str. 31. ²¹⁾ „Kde výsady jed ani nemá“. Bylať dle legendy u lidu pověst, že sv. Patrick očistil Irsko od všelikého hmyzu jedovatého. Král dí, že v Irsku není jiného jedu krom buřických potulných „kernů“: byli to Irští rolníci, kteříž válčili co lehká pěchota harcovnická.

Str. 31. ²²⁾ „Sňatku“. Bolingbroke byl za svého vyhnanství s úctou přijat u Francouzského dvora, a byl by jedinou dceru vévody z Berry (ujce krále Francouzského) obdržel za choť, kdyby toho Richard II. nebyl překazil.

Str. 34. ²³⁾ Některá vydání mají zde jakož i jinde „*afore heaven*“ (nebesa!), což pochází z vyškrtání slova *God* v rukopise divadelním; na rozkaz Jakuba I. jméno „Bůh“ nesmělo se na divadle vyslovovati. Censor se ovšem i časem pozapomněl; neboť nechal ku př. v 4. jedn. výj. 1.: „Ve jménu *Božím* na trůn královský již nastoupím,“ atd.

Str. 35. ²⁴⁾ „*Naším* myšlením“. Payne Collier má příhodněji „*our thoughts*“ místo běžného „*as thoughts*“ (jsou slova tvá jen jako myšlenky).

Str. 35. ²⁵⁾ Řádek „jenž vévodě Exetru posléz prchnul“ se dle dějepisu nehodí ku předcházejícím slovům „lord Cobham“. Z toho se soudilo, že zde od básníka řádek vynechán, a Malone i Ritson (držíce se kroniky Holinshedovy) vstrčili sem z domyslu: syn Richarda hraběte z Arundelu.

Str. 37. ²⁶⁾ „Hledídka“. Mní se zde optický klam, při kterém se věc rozličně jeví, jak se na ni s rozličných stran hledí. Tak v „Jindřichu V.“ 5, 2: „skrže optické sklo: města se vám proměnila v pannu“; podobně ve „Večeru svato-tříkrálovém“ 5, 2 dí vévoda o dvojím zjevu Sebastiana a Violy: „Tot pravý zraku klam, jenž jest i není.“ — Henley taková hledídka zevrubněji popisuje, že to byla okrouhlá skla, jichž vydutá plocha broušena byla na více stěn v ten způsob, že hledícímu skrže sklo přímo obraz předmětu se rozrůžnil, hledícímu však s jistého boku se v jasně určeném obkresu jevil. Jiní to místo spojují s optickým klamem, jenž slove *ἀναμόρφωσις* (lichotvar). Warburton nepotřebně vykládá, že se zde míní obraz na žlábkovité tabulce, kdež divák stojí přímo nevidí leč matných čárek, se strany však hledě výkres pravidelný spatřuje.

Str. 37. ²⁷⁾ „Neb důmnění“ atd. Velikých vrtochů načinila následující nesnadná řeč vykladatelům, kteříž ji nestejně tlumačí. Vykládám ji takto. Královna chce říci: „Není v mém tušeném žalu žádné důmněny“, a na dokázání svého výroku ona v ten smysl rozumuje: Důmněnu plodívá nějaký žal; u mne nemohl důmněnu zploditi žádný posavadní žal, za tou příčinou, poněvadž žal můj — maje za ploditele jakési „nic“, tedy sám nejsem zplozen — nemohl také zploditi důmněnu, a proto zde žádné důmněny býti nemůže. Pakli ale v tom „ničem“ (co, zde posud nejsou, mne žalostivou činí) přece něco jest, tedy to opět žádná pouhá důmněnka není.

Str. 40. ²⁸⁾ „K mé sestře“, t. j. ku vdově po mém bratru Tomáši Glostrově (Woodstocku). Viz 1, 2.

Str. 43. ²⁹⁾ „K hradu Berkleyi“ (na rozdíl od brzo nato vcházejícího lorda Berkleye); v 2, 2 jmenováno výslovně „Berkley-castle“ (ve vydání Johnsonově atd.)

Str. 44. ³⁰⁾ „V jem podávám“, t. j. službu svou vám podávám v přijmutí, čili abyste ji přijal; v *jem a jemnou* — za příčinou hříčky se slovy, jaká jest v orig. „I tender you“, pak „being tender“.

Str. 46. ³¹⁾ „Ba víc“. Payne-Collier má *but more than that* místo běžného *but then more why*, kteréž poslední se vykládá: „Však nadto ještě více otázek „proč“. — Hned doleji „zbroje *loupivé*“ dle Payne-Collierova *despoiling* místo obvyklého *despised* = ohavné.

Str. 46. ³²⁾ „Mladého v lidstvu Marsa“ atd., t. j. když já s tvým otcem jsme zachránili Edwarda „Černým princem“ nazývaného, jenž pro udatnost byl co hotový Mars mezi lidstvem (*of men*). Srov. Tomíčkovy „Děje Anglické země“ 1849, str. 111—117.

Str. 49. ³³⁾ Vavřínový strom byl již v starobylosti považován za posvátný (*Apollini sacra* etc.) a za „strom dobrého anděla.“ Též Lupton dříve v knize V. „O věcech podivných“: „Ani padoucí nemoc ani ďábel nemohou uškoditi místu, kde strom vavřínový stojí.“ Jeho uvadnutím zvěstováno tedy veliké neštěstí, jak to i kronikář Holinshed ku pádu Richarda II. zaznamenal. Podobně vypravuje dr. Heyward v dějepisu svrchu připomenutém.

Str. 51. ³⁴⁾ t. j. svými vzdechy tvořil jsem oblaka v cizině. Podobný obraz v „Rom. a Jul.“ 1, 1, kde dříve Montek, že Romeo vzdechy svými oblaka šíří.

Str. 52. ³⁵⁾ Mám za to, že jest přirozeněji, slova „*in meeting*“ vztahovati na shledání matky s dítětem, než na shledání čili na setkání se úsměchu se slzami (jako se Delius domnívá).

Str. 55. ³⁶⁾ Některá vydání mají „čtyřicet tisíc“; běželo zde básníkovi vůbec o naznačení velikého neurčitého čísla.

Str. 56. ³⁷⁾ Tis (*taxus*, Eibenbaum, angl. *yew*) nazván dvoj-záhubným, že jeho listí působí jedovatě („když člověk pod tisem spí, zaráží ho“; Jungm. Slovník, Přeslův Rostlinopis), a že z jeho dřeva střelné nástroje se hotoví.

Str. 59. ³⁸⁾ Dle čtení ve vydáních kvartových, od Malona i jiných přijatého *wise men ne'er sit and wail*

their woes; sít vidí se mi býti dobrou protikladností k obrazu „předcházení rychlou cestou“ (*prevent the ways*). Hříčky orig. dány podobnými *stesk* a *stezka*.

Str. 59. ³⁹⁾ t. j. abychom zápasili na rozhodnutou, ať padnu já či ty.

Str. 61. ⁴⁰⁾ Nepodobá se mi, že by bylo zde o'er *your head* = „nad *vaši hlavou*“ dle Deliova náhledu „passender“, než *our heads*; York důsledně dle povahy své zde mluví ve smyslu pospolnosti: Nám od nebe spravedlnost, vám trest!

Str. 63. ⁴¹⁾ Dle některých vydání mluví ta slova York.

Str. 63. ⁴²⁾ „Ztratili, ztrativše nás“; dle slovní hříčky „*have torn . . . by turning* etc.“

St. 67. ⁴³⁾ „*Dolů, králi!*“ a před tím „*sejduť já*“. Podobně v „Králi Janu“ 3, 1 Konstancie „sedá *na zem*, kde její trůn“; a v „Richardu III.“ 4, 4. obě královny a vévodkyně, *nízko* sednouce, berou své truchlé sídlo. Karel I. Anglický v zajetí zvolal veršem Ovidovým: „*Qui decumbit humi, non habet unde cadat*.“

Str. 70. ⁴⁴⁾ „Zcuchány hřádky“. Mám za to, že se zde *knots* nemusí bráti za uměle spletené *Taxus-hecken* (dle Delia), ješto již předtím *ploty* jmenovány jsou a *knot* také „zahradní záhonek čili *hřádku*“ znamená (Seymour: Glossary), čímž se obraz pěkně doplňuje.

Str. 73. ⁴⁵⁾ Naše *slzičky* připustily zde krásný doplněk podobenství, jak toho ani v orig. není, kde zahradník dí, že zde vysází záhonek *routy*. „Slzičkami“ dána i hříčka se slovem *rue*, což znamená *routu* i *žalost*.

Str. 77. ⁴⁶⁾ Dějepis praví, že Aumerle zde předhodil čapku, kterouž vedle stojícímu strhl.

Str. 79. ⁴⁷⁾ V orig. *kin* a zároveň hned vedle kladené *kind*, jimiž naznačeno příbuzenstvo vzdálenější a pokrevné. Srov. při „Hamletu“ 1, 2 poznamenání ke str. 9. — Dále „pole Golgothy“ srov. Mat. 27, 33. Mar. 15, 22.

Str. 87. ⁴⁸⁾ Mělo se za to, že Londýnský Tower vystaven byl od Julia Caesara. Viz „Richard III.“ 3, 1 (str. 54.)

Str. 88. ⁴⁹⁾ Slovanské „pobratim“ se shoduje s anglickým *sworn brother* (frater juratus); značeno tím slavné spojení se na bratrství ku vzájemné ve všem sdílnosti. Podobné místo jest v „Jindřichu V.“ 2, 1: „půjdeme co *přísežné bratrstvo* do Francouz.“ (Str. 18.)

Str. 89. ⁵⁰⁾ „O truchlivém mém pádu“. Delius dává s jinými právem přednost čtení „*fall of me*“, což jest zajisté ráznější, než „*tale of me*“ = „vypravuj jim truchlivou *povídku* o mně“ dle Payne-Colliera. — S dalším obrazem ohárků atd. srov. „Král Jan“ 4, 1.

Str. 90. ⁵¹⁾ Slova „Tot' ovšem láska“ atd. mluví ve vydáních kvartových král Richard.

Str. 90. ⁵²⁾ „Jen jednu činí žalost“. Smysl jest: Naše neštěstí tak veliké jest, že by málo bylo, za jeho příčinou mítí jen *jednu* žalost. Byla by však z toho *jen jedna* žalost, kdybychom u sebe jsouce svůj obojí žal spojili. Protož ať rozdvojením naším jest žalost *dvouj*.

Str. 92. ⁵³⁾ Vykladatelům se vidí, jakoby Shakespeare omylem kladl *chtivé hledy* (*greedy looks*) co subjekt a *oči* (*eyes*) co objekt, kdežto prý „oko stíhlí hledy“, ne „hled oči“. Leč tropicky dá se dobře vyložiti, že zosobněný hled *chtivý* vystřeluje své oči, jakožto své prostředky k dosažení svého chtění.

Str. 92. ⁵⁴⁾ „Čackého“ dle čtení „on *gentle* Richard“, kteréžto *gentle* ve foliovém a v jiných vydáních kladeno není.

Str. 93. ⁵⁵⁾ Dle Holinsheda byli vévodové Aumerle, Surrey a Exeter pomocí prvního parlamentu (jejž Jindřich IV. svolal) svého vévodství prázdnými učiněni; podrželi však hrabstva Rutland, Kent a Huntingdon. — Na to naráží doleji „nově nastalá vesna“ t. j. nová vláda Bolingbrokova.

Str. 94. ⁵⁶⁾ Naše *pane!* (jako anglické *sir*) bývá nevždy titul, nébrž mívá ve frasi často smysl důrazní, jako as německé *nun*, ku př. „To tam, pane, bude veselo;“ ano i ve sporu: „Ne, pane; tak jsme si neřekli, pane.“ Podotýkám toho (proti výčítce) co dokladu k místu podobnému v „Rom. a Jul.“ 1, 1, kde sluhové v témže smyslu mnohým opakováním „pane“ říkají.

Str. 94. ⁵⁷⁾ Některá vydání mají: „What is the matter, *Aumerle*?“ — jiná: „What is the matter, *son*?“ (Co jest ti, *synu*?)

Str. 99. ⁵⁸⁾ „Žebračka a král.“ Jest stará angl. ballada (snad i divadelní hra), kde se král Kofetua zamiloval do dívky žebračké, jejíž jméno Penelofon. Viz „Romeo a Julie“ 2, 1, poznamenání 16. ke str. 39. Též v druhém dílu „Jindřicha IV.“ 5, 3. *Let king Cophetua know the truth thereof*; a „Večer tříkrál.“ 3, 1.

Str. 100. ⁵⁹⁾ Vévodkyně svrchu ke králi dí: Dřív řekni „odpuštění“. York, čině tomu odpor, praví králi: Řekni francouzskými slovy „*pardonnez-moi*!“ která, znamenajíce sice „odpuštění!“ také bývají v užívání, když kdo jinému chce zdvořile věc odepřít.

Str. 101. ⁶⁰⁾ „Svat“ Bolingbrokův jest Jan vévoda Exeter, který však, s vévodství svržen, podržel titul co hrabě Huntingdon; měl Alžbětu, sestru Bolingbrokovu, za choť. Viz poznám. 55. — „Opat“, totiž Westminsterský.

Str. 102. ⁶¹⁾ Ješto básník zde neudal místa děje, mohou Exton a sluha vstoupiti do též světnice na hradě Windsorském, z kteréž právě Bolingbroke a druzí odešli; a netřeba si mysliti „světnici jinou“.

Str. 104. ⁶²⁾ „Panák na hodinách“. Viz při „Richardu III.“ 4, 2. poznamenání 24. ke str. 89.

Str. 105. ⁶³⁾ „Královský“ a „statný“ v anglickém *royal* a *noble*, což jsou rovněž názvy mincí (viz poznamenání 2. k 1. jedn. výst. 1.); proto král dí, kterého z nich obou titul jest „levnější“. Smysl řeči jest: Víc nejsem král, jako ty nejsi šlechtic, *peer*; oba nejsme nic. — „Groš“ kladeno za *groat*, jehož objasnění viz při „Veselých ženách Windsorských“ poznám. 9. ke str. 5.

Oprava: Str. 19. řád. 12. po „Můj vládce“ vymaž čárku.
Str. 21. řád. 12. místo „již“ čti „jíz“.

